

מהדורת 'קדן טללי ברכה'

שנה י' (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• וזאת •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבאר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נהריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זע"א

יד | עצה נפלאה לדעת
אם דרכו נכונה
מילתא חדת"א

יר | הסכמת שומר התיאטרון
ניצוץ אורה חסידי לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

יז | בעת נסיון מסלקים
מהאדם את הדעת
אוצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובחרת בחיים • אביר יעקב • מכתלי בית הרין • שו"ת בהלכה • בעל העקידה

ישיבת אביר יעקב
אור מאיר שמחה
נהריה

מכון אור לישורים

ירושלים - נהריה

ה ואלו הרשעים מקבלים שכרם בעולם הזה
 ה ספר הזכות | ט"ו בשבט זמן התחלת התגלות השפע
 ה יד מלאכי | הסבה שה' הקפיד על משה ולא על אליהו
 ו דברי יוסף | התעוררות קטרוג על ישראל באם ישמע פרעה לדברי משה
 ו צמח צדקה | בדיקת מטהו של משה על המים
 ז מלא העמר | החלוק בין כחו של משה למעשה החרטמים
 ז דרשות בן איש חי | הסרת הצפרדעים בעודם חיים
 ז ויבא יוסף | הסבה שמשה צעק בתפלתו רק במפת צפרדע
 ז ויאמר שאול | רחישת הפנים בארץ גשן
 ח שארית יעקב | מפת ערב אף ביערות
 ח מלל לאברהם | החלוק בין מפת בנד למפת ערב
 ח חדושי הגרי"ז | מקומות ירידת הבגד
 ח ראש דוד | תחלת רחישת הפנים באדם ובבהמה
 ח נפלאות הדשות | תחלת רחישת הפנים על האדם מעפר הארץ
 ח וידבר משה | לאחר הודאת החרטמים באו הפנים על האדם
 י מעשי צדיקים
 יב ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה

מאור עינים | סוד גלות מצרים הוא גלות הדעת | הדעת השלמה מביאה את
 האדם ליראה ואהבה
 שומר אמונים | שלושה סוגי חשכות והסתם
 לקוטי הלכות | עקר הנסיון הוא שלא מראים לאדם מתחלה מה יזכה אם יעמד
 בו
 בית יעקב | שם הו"ה מורה על שלילת פח הטבע ושליטתו המוחלטת של הבורא
 יתברך בכל עת ורגע
 נעם אליעזר | לאיזה צדף היו שלחיות משה אל פרעה - כאשר ידע הקב"ה
 מראש שלא ישמע
 אילנא דחיי | צדיקים מפיגים הקור על ידי הזכירה בהשם יתברך
 צמח ה' לצבי | אותות ומופתים הנפעלים מכח הקדשה הם פלא אף בעיני
 העושה אותם
 קדשת לוי | הדקדוק בלשון הפסוק
 לקוטי שיחות | המפה הראשונה במים - הדבר הראשון שצריכים לשבר הוא
 הקרירות
 פתוחי חותם | לבעלי זכות התורה יהיה קיום לעתיד לבוא והרשעים יאבדו ה
 אור המאיר | הצדיקים סובלים בעולם הזה כי שכרם שמור להם לעולם הבא

בס"ד

קו מענה הלכה

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מתחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישראל

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת וארא

סוד הנסיונות

מאור עינים

רבי מנחם נחום מטשורנוביל זיע"א
סוד גלות מצרים הוא גלות הדעת |
הדעת השלמה מביאה את האדם ליראה
ואהבה

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב
באל שדי וגו' (ו א), פרוש רש"י
חבל על דאברין ולא משתכחין וכו'.

הענין הוא, דנודע סוד גלות מצרים הוא
כי הדעת האמתית היא בגלות, שלא
היה משיגין הדעת לעבד הבורא ברוך הוא
בענין שנאמר ידע את אלהי אביך ועבדהו
(דברי הימים א' כח ט), כי באמת הדעת הוא
העקר המביא לידי יראה ואהבה הגמורה,
כי אחר שידע ויזמין כי מלא כל הארץ
כבודו ולית אתר פנוי מגיה, והוא תענוג
כל התענוגים, ברוך הוא וברוך שמו חי
החיים.

כאשר דעת האדם שלמה אינו מתאוה
לשום תאוות תענוגים

אם בן בכל התענוגים אלו יציר חס
ושלום העדר שפעת אורו וחסותו
יתברך בהדברים הנבראים, היו חוזרים
הנבראים לתהו ובהו, וכן בכל העולמות
עליונים ותחתונים אלו יציר חס ושלוש
העדר חיותו מהן, היו כלא היו, ואם בן
הוא העקר בכל הדברים.

ואם בן פשיאמין בזה ודאי לא תאוה
לשום תענוג בעולם, מאחר שעקרו
הוא הבורא ברוך הוא, ואם בן טוב יותר
לדבק את עצמו בתענוג האמתי, ולא
להפריד חס ושלוש משרשו לקח התענוג
כמו שרואה בעין הגשמי, ויקרא חס ושלוש
נרנן מפריד אלוף (משלי טו כח), מפריד
אלופו של עולם משכינתיה.

כי כל הדברים מכנים בשם 'שכינה',
דהינו חיות השם יתברך השוכן בכל
הדברים, ואם הוא עושה הדבר כמו שעושים
אנשי המונים, אזי מפריד חס ושלוש, על
בן בודאי מי שיש לו דעת זה, יראה בכל
דבר, הפנימיות המקימו שהוא שכינתו
ברוך הוא, וידבק בו ויבא לידי יראה
ואהבה.

באור 'בכל מדה ומדה שהוא מודד לה'

ואהבה נקרא כמו שאיתא במשנה (ברכות
נז.) ואהבת וגו' בכל מאדך (דברים

ו ה), בכל מדה ומדה שהוא מודד לה הוי
מודד לו במאד מאד. להבין הדבר מהו
בכל מדה ומדה.

דנודע פי השם יתברך אין סוף, ואם בן
הוא דבר שאין לו גבול ותכלית,
והעולם הוא דבר שיש לו גבול, ואם בן
איך אפשר לעולם לסבל אור שפעת חיותו
ששוכן בכל הנבראים פנ"ל, מאחר שאין
לו יתברך גבול.

אלא הוא יתברך מנהיג עולמו על ידי
מדותיו, והמדות נקראים מה שמדד
השם יתברך וצמצם את עצמו בכיכול
באפן שיוכל העולם לסבלו, וזהו לשון
'מדה', וכל זה כפי שגזרה חכמתו יתברך
שאנה משגת, פעם מודד במדה זו ופעם
במדה אחרת, כפי שגזרה חכמתו יתברך
שצריך בעת ההוא להנהיג עולמו על ידי
שפעת חיותו.

הקב"ה מודד ומצמצם לאדם את אלקותו
בכל פעם לפי העת - פעם בחסד ופעם
ברחמים | אם יש לאדם דעת מקבל
כל מצב בשמחה

וכן לכל אדם מישראל מודד את עצמו
ומצמצם אלהותו יתברך כפי כח
האדם ושכלו בזמן ההוא, פעם בחסד
ופעם ברחמים, פי השגחתו יתברך רואה
פי אי אפשר לאדם לקחת אלהותו יתברך
בעת ההיא כי אם בזאת המדה דוקא.

ואם האדם יש לו דעת בודאי מקבל
אלהותו יתברך כפי מה שמדד את
עצמו אליו בעת ההיא, וישמח בקבלת
אלהותו יתברך עליו ויהא מודה לו במאד
מאד, ועובד אותו ביראה ואהבה גמורה,
מאחר שיש לו דעת והדעת הוא הכולל
אותן פנודע וכו'.

בעת נסיון מסלקים מהאדם את הדעת

אך שצריך כל אחד ואחד לבא לידי
נסיונות, אף שמקבל אלקותו
במחשבתו פנ"ל מכל מקום מנסין את כל
אחד בעשר נסיונות, כמו שאיתא באברהם
עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד
בכלם (אבות פ"ה מ"א).

והנסיון הוא, שמסלקין ממנו ההתקשרות
שהיה קשור בהשם יתברך על
ידי הדעת, בעת שבא לידי נסיון, ונשאר
אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה
נקרא נסיון כי בודאי על ידי ההתקשרות
אחז צדיק דרכו, ועל ידי זה נתמעט הדעת

אצלו לא סלוק הדעת ממש, ואם עומד
בנסיון, על ידי שנקבע בלבו מקדם כשהיה
לו דעת רחב.

ביציאת מצרים נשברה הקלפה המכסה
את הדעת | מי שאין לו דעת הוא גם
היום בגלות מצרים

והנה כשהיו ישראל במצרים היה הדעת
בגלות, כי קלפה קדמה לפירי, פי
הדעת היה מכסה בקלפות כמו קלפת
האגוז, כמו שאמר הכתוב 'אל גנת אגוז
נרדתי' (שה"ש ו טו) שהוא על גלות מצרים
(והר"ב ח"ב טו), ובאגוז יש קלפה חיצונית
היותר קשה ומכסה את האכל, ותחתיה
קלפות דקות זה על זה.

ובגלות מצרים נשברה קלפה הקשה כדי
שיוכלו לראות האכל, הגם
שנשארו עדין קלפות הדקות עד שיבא
משיחנו במהרה בימינו שיתגלה הפנימיות
לגמרי, מכל מקום עקר ההתכסות נתגלה,
כי מצרים אותיות מצר - ים, כי יש ים
החכמה שהוא הדעת שבא ממש, ומי שאין
לו דעת כלל, הוא גם היום במצר ים,
שלא נכנס עדין בים החכמה וכו'.

מענה הקב"ה למשה רבנו על אמירתו
'למה הרעתה' - מי שיש לו דעת עבדו
אין זו רעה

על בן נאמר ויבא אלקים את בני ישראל
וידע אלקים (כ כה), שבא הדעת
להבחין בהדעת שאף בחינת אלקים הוא
קבלת אלהותו יתברך, וזהו וידבר אלקים
אל משה ויאמר אליו אני ה', כי משה רבנו
עליו השלוש אמר 'למה הרעתה לעם הזה'
(ה כב).

והשיב לו השם יתברך, מה רעה הוא
זה, הלא עקר הגאולה הוא שידעו
שאלקים ושם הרחמים הוא אחד ויחוד
אחד כאמור לעיל, ומה שנראה שהוא
רעה, הוא למי שאין לו דעת, אבל באמת
לפי חכמתו יתברך שאינה משגת צריך
בעת ההיא להתצמצם במדה ההיא דוקא,
וזהו שהורה הוא יתברך זה למשה ואמר
אליו, במדת אלקים זה שאמרת שהרעותי,
תדע שאני ה' כאמור.

וארא אל האבות וגו' ושמי ה' לא
נודעתי להם - העמדתם בנסיונות של
סלוק הדעת ועמדו בזה

וארא אל האבות באל שדי, שאמר לעולמו
די, שהוא צמצום ודין, פי נהגתי
עמם על ידי צמצומים ודינים, שנסיתי

כל הנסיונות הם טובות גדולים - ואין להתיאש

ועקר שלא תתיאש חס ושלום, כי היאוש והנפילה גורם כל הצרות על שונאי ישראל, כי הקדוש ברוך הוא בעל הטוב ובעל החסד חפץ ורוצה בקרבת אפלו רשע שברשעים, וכל הנסיונות והנפילות של אדם המה טובות גדולות באם נתן אל לבו בקצת הבנה ודעת.

מעשה נפלא מהתחזקות בעת הסתר ומצוקה

ומחמת נחיצות הענין ולחזק לבבות ידידי, אספר מה שבדידי הנה עבדא בימי נעורי, שנפלו עלי נסיונות גדולות וחסכות נורא שלא יכלתי לקח ספר בדי, כי טעמתי טעם מרור מאד בכל דבור, ונפשי היה קשה עלי מרב מרירות וחסכות ונסיונות מכל צד. ונפל עלי שנה וקבדות מאד בתמידות, וזה היה במשך אינה זמן, ולא היה לי למי לספר, כי אפלו ספרתי לא היה לי מי שיתן לי איזה עצה.

ומרב מרירות לכבי בכיתי הרבה לה, ולא מצאתי לי שום עזר ותרופה, עד שפעם אחת הלכתי על קבר איזה גאון וצדיק, וכייתי שם כבי רב ועצום במר לכבי, או חס ושלום שינטל נפשי חס וחסיליה, או יתהפך לכבי שאוכל לעסק על כל פנים בתורה כמו איש פשוט, ולא אהיה נדחה משני עולמות חס ושלום.

וכרב בכיתי נפל בלבי שאשוב לביתי ואקח לי ללמד במסירת נפש ויעבר עלי מה, וכשבאתי לביתי פתחתי ספר ונפתח לפני הרא"ש של מקנאות, ואמרתי מרחק אני ללמד זה הלמוד ולגמרו אפלו בכל מיני מסירת נפש, וישבתי ללמד במסירת נפש גדול, וטעמתי ממש טעם מיתה בכל דבור, ואמרתי יעבר עלי מה אפלו תצא נפשי חס ושלום אגמר זה הלמוד.

ואחר שגמרתי זה הלמוד במסירת נפש גדול, הטעים לי ה' פתאום אור מתוק וטעם נפלא, ונהפך לכבי לאיש אחר, ונכנס בי שוב חמידא דאורייתא, עד שאחר כך יכלתי ללמד אפלו בבית מלא אנשים המדברים ולא בלבלו אותי, וכתבתי זאת לחזק לבבות דורשי ה' שבאמת אין שום הסתר בעולם, ולא נבראו ההסטרות רק כדי לשכרם (מאמר האמונה):

הקדוש מלובלין ז"ע, והלך לישן מעט שיהיה לו ישוב הדעת על יום הקדוש והנורא, וישן כל הלילה וכל היום היום הקדוש, עד קרוב לעת ערב. וכשראה זאת שהבעל דבר רצה להפילו אותו לעצבות ורחמנא לצלן, ונזכר ואמר, לאמיר זאן ליסטיג, גיפאסט האב איך דאך.

וכשבא להרב הקדוש אמר לו שזה היה נסיון מן השמים, שהיו רוצים לתן לו איזה מדרגה, ומקדם היו נותנים לו זה הנסיון, וכיון שעמד בזה הנסיון ולא בא ליאוש ולעצבות נתן לו זה המדרגה.

העצה לשעת נסיון והסתר

כי לפעמים מנסין את האדם ונדמה לו שאי אפשר בשום אופן לעשות כלום. והעצה שיהא לאדם חב, שזה עקר גדול, וגם עצה להרגיל עצמו ביגיעות, ואם מרגיל עצמו בזה אי אפשר כל כך לפל וכו'.

גם גדולי וקדושי עליון עברו נסיונות של אמונה

ודע כי גם גדולי וקדושי עליון היה להם אלו הנסיונות של אמונה, ויש מעט ויש הרבה, כי כל אדם מרחק לעבר אינה זמן על אלו הנסיונות, והוא אהד מגדולי תקוני הנפש שצריך לעבר על בר ישראל לבטל אלו המחשבות המגולות העוליים בלבבו, ויש שצריך לסבל זה כמה שנים חס ושלום, כפי ערך פגם שבנפשו וצריך תקונו.

ועקר שייסבל ולא יפחד מהם, רק תכף ימאסם ויבטלם, ולא יתרח שום תרופים להם חס ושלום, כי הוא סכנה גדולה לטען עם אלו המחשבות טענות ותרוצים, במקבל מפי קדושי עליון צדיקי עולם וכו'.

כאשר מתגבר על הנסיונות זוכה להארה והתלהבות מחדשת בעבודת ה'

וכשמתגבר האדם על מחשבות אלו אינה משך זמן, נותנים לו מן השמים הארה חדשה בעבודת השם יתברך והתלהבות חדש, כי בזה שדוחין מחשבות פאלו משפילין כל פללות קומת החיצונים, ועושה בזה תקון גדול ונורא בשמים, ונתקן בזה ענינים פאלו בשמים אשר אי אפשר להתקן בכח שום מצוה ועבודה בעולם, ויחשב פי אולי לא בא לזה העולם רק לעמד בזה הנסיון וזה תקון נפשו, לכן אחי חזק ואמץ וטוב לך וכו'.

אותן בסלוק הדעת הרחב מהן, על ידי סלוק ההתקשרות שסלקתי מהם בכדי שיהיה נקרא נסיון, והם עמדו בנסיון מחמת שעמדו על דעת זה במה שנשאר אצלם מהדעת אחר סלוק ההתקשרות, כי אלהותו יתברך מתמצמת גם בן בדין והיה להם האמונה זו.

וזהו ושמתי ה' לא נודעתי להם, כי סלקתי מהם הדעת הרחב שהוא על ידי התקשרות, כי ה' נקרא הדעת בנודע, וזהו לא נודעתי להם בהדעת במקדם הנסיון, ומכל מקום קבלו אלהותו בכל מה שמדדתי להם, וזהו חבל על דאבדיו, רצה לומר שאבדו בעת הנסיון בחינה שהיה להם מקדם, ולא משתכחין הוא מלשון שכחה, שלא שכחו דעת לקבל אלהותו בכל המדות.

על האדם להיות תקוע כיתד חזק ולא לזוז מאמונתו בעת נסיון

ונמצא מכל האמור שצריך האדם העובד לעבד את בוראו ברוך הוא, ונקא באפן הנ"ל בין בטיבו בין בעאקו, ואם רואה שהבורא ברוך הוא מתנהג עמו זמן מה במדת החסד ואחר זה רואה שהתחיל להתמוטט, יהיה כיתד תקוע במקום נאמן שלא יזוז ממדרגתו, כי אולי מנסין אותו בזה כאמור:

שומר אמונים

נבי אהרן ראטה זיע"א

שלושה סוגי חשכות והסתר

ירוע שיש ג' מיני חשכות ונפילות וירידות. הא', טמטום הלב אשר אין מרגיש שום חיות דקדושה, או שבא בלבבו מרירות ועצבות ודאגות, הב', שהוא היאוש חלילה, שאומר לו היצר שאתה רשע שאין אתה יכול להגיע לשום מעלה, ואתה עובד בחנם ולשווא, מה לך ולמה לך זאת ומיאשו מעבודתו, הג', שהיצר מביא לו איזה מצוה וזה בחינת נגה, וזה נסיון גדול שהוא סובר שהיא מצוה והוא מרחק לעשות.

כי יש זמן חלילה שמפילין האדם ומנסין אותו בנסיונות עד אין שעור - עד שכל תורה שלומד ותבה שמתפלל ממש מרגיש כמו מיתה ורחמנא לצלן, והוא לו לעבודה ולמשא.

מעשה בחסידו של החוזה מלובלין זיע"א

כמו שהיה אצל חסיד מחסידיו לובלין זיע"א שבא על יום הכפורים להרב

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

עקר הנסיון הוא שלא מראים לאדם מתחלה מה יזכה אם יעמד בו

זה עקר הנסיון של האדם, מה שאין השם יתברך מראה להאדם מיד בעת הנסיון מה שייזכה אם יעמד בזה הנסיון

פרשת וארא

וידבר אליהם אל משה ויאמר אליו אני

ה' (ו ב)

בית יעקב

רבי יעקב מאיז'ביץ זיע"א

שם הו"ה מורה על שלילת כח הטבע ושליטתו המחלטת של הבורא יתברך בכל עת ורגע

ניאמר אליו אני ה'. הינו שהראה לו השם הו"ה, שהשם הו"ה מורה על אור שהיה בעת התחלת הבריאה, שאז הבינו כלם שלהברואים אין שום כח ורק השם יתברך נותן להם כח, ואין שום טבע אצלו שיוכל להאמר שזה הוא דרך הטבע ואין יכול להשתנות, רק הבינו מפרש שבאם רוצה השם יתברך יוכל לתן להם כח להפך ממה שיש להם.

מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחמץ וידליק

וכדאיתא בגמרא (תענית כה.) גבי רבי חנינא בן דוסא שאמר מי שאמר לשמן וידליק הוא יאמר לחמץ וידליק. שהפיר מפרש שאין שום דרך הטבע. בן היה בהתחלת הבריאה שהפירו כלם שמה ששמן דולק הוא רק ממה שהשם יתברך נותן בו כח שידליק אותו ברצונו יכול לתן לחמץ גם בן כח שידליק.

אכן אחר כך שנסתלק קצת מאורו יתברך ונעשה הרגל וטבע, נרמה להברואים שיש להם כח פעלה, ונדמה להם שטבע של השמן להיות דולק ושל חמץ שלא ידליק, ואינם מבינים שהשם יתברך נותן בהם זה הכח.

שם 'אלקים' מורה על הסתרת השולט בעולם ומדמה שיש לטבע כח

ועל זה מורה השם 'אלהים' שהוא בגימטריא 'הטבע'. ועל זה מורה שהיו מצרים משעבדים בהם בפרך, שנעשה כל דבר אצלם בהרגל. אבל מי שבקי בהנהגה ויודע השם הו"ה, רואה מפרש שהשם יתברך מנהג הכל בכל עת כמו בראשית הבריאה שהיתה יודעת שכל דבר יוכל להשתנות בן גם עתה, ורק השם יתברך עושה כל דבר.

והצרוף. כי בודאי אם כל אדם היה רואה בזה העולם כל מה שייזכה כשישבר תאוותיו ומדותיו הרעים, בודאי לא היה לו נסיון כלל, כי מי פתי וסכל שישליך נעימות לנצח בזה, אורות נשגבות כאלה בשביל שטות בזה ברגע קלה בזאת.

אך עקר הנסיון מחמת שאינו רואה כל זה, על בן צריך התחזקות גדול וכו', ואם יתגבר ויתחזק על מה שצריך להתגבר ויירדף אחר התכלית הנה, יקבל שכר על כל דבור ודבור שדבר והתחנן לפני השם יתברך לזכות לזה (הלכות שבת הלכה ט):

ולזה בהתחלת הבריאה היה קל מאד לשנות כל דבר על ידי תפלה, ואדם הראשון כשהתפלל נעשה תכף שנוי, מחמת שהיה קרוב להבריאה. ורק אחר כך נכנס כל דבר לתוף התישנות, וזהו כמו שאדם ישן כל מה שהיה עושה כשהיה ער עם הדעה עושה גם בן כשהוא ישן בלי דעת.

באור מאמר הגמרא 'כשהוא כורע כורע בכורו וכשהוא זוקף זוקף בשם'

וזהו רומז הגמרא (ברכות יב.) כשהוא כורע כורע בכורו וכשהוא זוקף זוקף בשם. כי זה השם מהנה כל השנוים ומשנה מרע לטוב, כי מה שנתרחק יותר ונכנס בטבע הוא רק מצד אדם, ומצד השם יתברך אין שום שנוי כלל, שלפניו יתברך הוא עתה כמו בהתחלת הבריאה, שזה השם מורה על מלא כל הארץ כבודו.

הרמז בלשון הפסוק

ולזה נאמר תחלה 'וידבר אליהם' ואיתא בזהר הקדוש (ח"ב כב:) גזרת דינא, ויאמר אליו אני ה' ורגא אחרא דרחמי. כי כשמאיר השם הו"ה בעולם נעשה שנוי בעולם כנ"ל:

בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו (ו יא)

נעם אליעזר

רבי אליעזר זוסיא מסקולען זיע"א

לאיזה צורך היו שליחיות משה אל פרעה - כאשר ידע הקב"ה מראש שלא ישמע

הנה באור החיים הקדוש מפרש אמרו וישלח בתוספת וא"ו, הגם שלא קדם לו דבר, דהפננה שמבטיחו שידבר ובודאי שישלח לבסוף. ויש להבין דהלא הקדוש ברוך הוא ידע מקדם שלא יפעלו כל הדבורים האלה על פרעה לשלח את בני ישראל, רק לבסוף בהמכה האחרונה, ואם בן לאיזה צורך היו כל השליחיות הללו שידבר משה אל פרעה.

מענה על כך שכל צדיקי הדורות

הקודמים לא פעלו להביא את הגאולה וכיצד יתכן שאנחנו בן זנכה

ויובן במה שהשיב אבי אדוני מורי ורבי הרב וצ"ל לאחד ששאל אותו על התפלות שאנו מתפללים ומבקשים על שיבת ציון, הלא אנשי הדורות שלפנינו תלמידי חכמים וצדיקים גדולים התפללו בהתלהבות גדולה ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ולא פעלו, ואם בן למה אנו חוזרים ומתפללים, הכי במקום שהם לא פעלו נפעל אנן.

והשיבו אבי אדוני מורי ורבי וצ"ל, דחס ושלום לומר שהתפלות שהתפללו עם ישראל, צדיקים בדורות שלפנינו, הלכו חס ושלום לאבוד, ולמה הדבר דומה, לאנשים שהתחילו לחפר באר במקום שלפי החשבון צריך להמצא שם מקור נובע מים חיים, וכא אחד וחפר כמה חפירות ולא מצא מים, וכא אחריו שני ושלישי וחפרו יותר עמק, וגם בן לא מצאו מים, וכן הרבה אנשים חפרו אחריהם, עד שהגיע האחרון, וכשהוא חפר אף מעט מיד נבעו מים חיים.

הכי נאמר שהחפירות הראשונות היו לאבוד, והאחרון שחפר ומצא המים רק הוא היתה עבודתו לתועלת, הלא בודאי רק על ידי עבודת הראשונים החפירותיהם הועיל זה האחרון, דכאשר היתה חסרה רק איזו חפירות למציאות המים השלימן הוא בחפירתו, ובודאי שכל חפירה וחפירה מכל האנשים שחפרו לצורך היה.

בן עלינו לדעת ולהאמין שעוד יקים בנו ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה (ישעיה יב א), רק הקדוש ברוך הוא רוצה שאנו נעורר בעבודתנו למצא את מעיני הישועה של ביאת הגואל צדק ותקון האמתי של העולם.

והנה הדורות שלפנינו ובראשם הצדיקים שבכל דור ודור חפרו בתפלותיהם, ולא הלכו לאבוד חס ושלום, כי בכל חפירה וחפירה, בכל תפלה ותפלה, קרבו מציאת המעין, והקדוש ברוך הוא רוצה לזכותנו שגם אנו באחרית הימים נחפר איזו חפירות, בזה שנשוב בתשובה ונתפלל לפניו כראוי, ובזה דינא ישלמו החפירות

העניינים המנגדים לקדשה. ולכן היתה המכה הראשונה במים – קרירות.

המים נהפכו לדם - חיות וחממות

באיזה מים היתה המכה? – מספרת התורה: **במים אשר ביאר** – במי נהר הנילוס. מי הנילוס – דהינו הקרירות לקדשה – היו העבודה זרה דמצרים, שמשם נמשכו כל מיני רע. ולכן, בשהתחילה השבירה דגאון מצרים, היתה לכל לראש שבירת מי האור – ענין הקרירות.

מה נעשה מהמים? – הם נהפכו לדם. דם הוא חיות, חממות, כמו שאמר 'כי הדם הוא הנפש' (דברים יב ג). **ונהפכו כל המים אשר ביאר לדם** – במקום הקרירות נעשה חממות, ד'מניה וביה אבא לשדי ביה נרגא' (סנהדרין לט.).

דקדוק הלשון 'היו לדם ביבשת'

ובזה יובן גם הטעם שבתחלה נאמר שהמים ישתנו 'לדם ביבשת' (לעיל ד ט), ולכאורה, מה נוגע להוסיף תבת 'ביבשת'? אלא הענין הוא, בין שיבשה אין בה אפלו מעלת הלחלוחית – דבקות, והחדוש הנה שאפלו בהיבשה יהיה חיות.

התחלת כל הרע - על ידי קרירות

ההוראה מהאמור בעבודת ה': בכדי להפטר ולצאת ממצרים דלעמית-זה, יש להכניס חממות וחיות בענייני הקדשה, כי התחלת כל מיני רע היא הקרירות.

יכולים לחשוב: מה הרעש כל כך שאין חיות והתלהבות (קארד) בקדשה, הרי אינו עושה דברים הפכיים, ולמי אכפת שאין חיות והתלהבות בקדשה?

יש לדעת, שאין זה כמו שחושבים, שאפשר להיות לא כאן ולא שם (ללא חיות והתלהבות בקדשה, וגם ללא חיות והתלהבות בענייני רע), כי, אם יש קרירות לקדשה, נעשים מנחים סוף-סוף בטמאת מצרים, וחסרונא לצלן.

השתדלות היצר לקרר את האדם שלא יתפעל מאלקות אף בנס גלוי

ולכן משקיע היצר הרע כחות והשתדלות רבים כל כך כדי לקרר יהודי שלא יתפעל מאלקות, שאפלו בשעה שרואה נס ומופת גלוי, בא אליו היצר הרע וטוען: מה לך להתפעל מענין זה, הרי אתה עצמך מאמין שכל העניינים באים מהקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא הוא כל יכול, שלגביו כל העולמות אינם תופסים מקום, ואם בן פשיטא ששלוש אותיות אינם

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מבנדישטוב זיע"א

הדקדוק בלשון הפסוק

כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטף כו'. ולכאורה מלת 'לכם' הוא מיותר והנה ליה למימר 'תנו מופת'.

השומר דבורו ומדבר רק בדברי תורה, הקב"ה עושה מה שהוא אומר

והכלל הוא, דהנה האר"י כתב צריך כל האדם להאמין שדבור שלו עושה נחת רוח לבוראו, ופועל כל פעולות טובות לישראל על ידי הדבור, וכשאדם מאמין שהדבור עושה נחת רוח לבוראו צריך האדם לשמר הדבור מאד מפל שטות והכלים, רק ללמד זכות על ישראל, ולפיקד צריך לדבר רק בדברי תורה, וכשאדם עושה זה בודאי הדבור עושה נחת רוח לבוראו, והקדוש ברוך הוא עושה לו כל מה שצריך על ידי הדבור שלו, שהדבור פועל פעולות טובות.

באור לשון הפסוק על פי הנ"ל

וזהו שאמר הכתוב תנו לכם מופת דהיינו שיודעים אנחנו שם אלהי, אבל אינם יודעים אם יש כח לכם לעשות כל זה על ידי הדבור שלכם, ככן ואמרת אל אהרן קח את מטף והשלך לפני פרעה יהי לתנין דהיינו שיש להם כח לעשות ממש תנין ומתנין מטה על ידי הדבור:

ויד את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ונהפכו כל המים אשר ביאר לדם (ד ט)

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

המכה הראשונה במים - הדבר הראשון שצריכים לשבר הוא הקרירות

המכה הראשונה ששברה את גלות מצרים היתה – דם. המים – מי הנילוס – נהפכו לדם. טבע המים הוא קר ולח. בכלל, קרירות היא הפך הקדשה, כי קדשה היא חיות, כמו שאיתא באבות דרבי נתן (פרק לד ט): 'עשרה נקראו חיים', ומונה לכל לראש שהקדוש ברוך הוא נקרא חיים, ולאחר זה מונה את כל הדבוקים בהקדוש ברוך הוא. חיות מביאה עמה חממות. אבל קרירות – היא הפך החממות והחיות קדשה.

כלומר: הדבר הראשון שצריכים לשבר הוא – הקרירות. באשר ישנה קרירות לענייני קדשה, מתחילים מזה כל

החסרות עוד למציאת המים, ועל כן עלינו להתאמץ בתשובה ובמעשים טובים, ואז נמצא מים ממעיני הישועה, עד כאן דבריו הקדושים.

באור שליחות משה אל פרעה על פי הנ"ל

ועל פי זה יובן גם כאן, על פי הנודע מספרים הקדושים שכל פעם שהגיע משה רבנו עליו השלום לדבר אל פרעה, החליש את כח הקלפה שלו, עד שבמכה האחרונה הכניעו לגמרי, ונמצא שכל הדבורים של משה רבנו עליו השלום, מתחלת שליחותו עד המכה האחרונה, כלם הועילו שיאיל פרעה לשלחם.

ושפיר אמר כאן הכתוב 'בא דבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו', כי גם דבוריו הראשונים הועילו להשלים שליחותו, אשר סוף כל סוף שלח את בני ישראל (מכת כל השליחות) בדברי האור החיים הקדוש:

ובני יצהר קרח ונפג וזכרי (שמות ו כא)

אילנא דחיי

רבי זוטא מאניפולי זיע"א

צדיקים מפינים הקר על ידי הזכרה בהשם יתברך

פרש הרבי רבי זישע וצ"ל: יצהר הוא מלשון צהר, רצה לומר הצדיקים שהם מזככים ומצהירים את החמר שלהם, קרח כשקר להם מקרירות הרף, ונפג על ידי מה פוגמין את הקר, וזכרי על ידי שזוכרין את עצמם בה' תתברך:

כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת (ד ט)

צמח ה' לצבי

רבי צבי הירש מבנדרנא זיע"א

אותות ומופתים הנפעלים מכת הקדשה הם פלא אף בעיני העושה אותם

שמעתי על דרך משל, פועל בשמות או בכשוף וכיוצא, אף שהדבר הוא פלא ומופת אבל אחרים מכל מקום אצלו אין זה פלא ומופת, כי הוא יודע שהשם זה או הכשוף או הסגלה שהוא פועל בטבע ההיא דבר ההוא, אבל האותות והמופתים שהשם יתברך עושה ברוחו המחלט בהתנגדות כל הטבעות, גם אצל אדם הפועל המופת ההוא על ידי רצון השם יתברך, הוא פלא ומופת גדול, וזה שאמר תנו לכם מופת שיהיה גם אצלכם מופת:

ראש חדש שבט

ספר הזכות

רבי יצחק מאיר מגור זיע"א

ט"ו בשבט זמן התחלת התגלות השפע

בט"ו בשבט ראש השנה לאילן. ומבאר בגמרא (ראש השנה יד.) שאילן שחנט קודם ט"ו בשבט הוא ממי גשמים של שנה הקודמת קודם ראש השנה, ומה שחנט אחר ט"ו בשבט, הוא ממי גשמים שאחר ראש השנה.

ומבאר דגשמים נקראים כל מיני שפע היורד משמים, ותיים הנגזר בראש השנה כפי זכות הדור, ושפע חיים שהוא נגמר מראש השנה עד שמיני עצרת, להתחלק לכל בריה די מחסורו, הן ברוחניות פרנסת צרכי הנפש, והן בגשמי בני חיי ומזוני.

והתחלת הגלות השפע הוא בט"ו בשבט, כמו שענין החנטה הגלות והראות מההעלם פעלת הגשמים שאחר ראש השנה, וכמו 'פי באשר ירד הגשם כו' והרנה את הארץ כו' והצמיחה כן דברי כו' (ישעיהו נה ו).

דרך בית שמאי ליחידי סגולה ובית הלל לכלל ישראל

ולבית שמאי אחד בשבט, ואלו ואלו דברי אלקים חיים, רק דברי בית שמאי ליחידי גדולי הדור, ובית הלל לכללות ישראל, דיחיד ורבים הלכה כרבים כמו שהוא לרוב, ואחד בשבט הרגשה דקה.

ומהאי טעמא נקט התנא 'באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי', פיון שהאמת פן הוא גם פן, ועקר ההתגלות בעין החיים שהוא התורה, ומשם נשפע לכל עצי האילן, לכן אמר ראש השנה לאילן שעולה צ"א, ב' השמות.

אחד בשבט הואיל משה באר וכו' - התגלות התורה

ולכך אחד בשבט 'הואיל משה באר כו' (דברים א ה), שהוא התגלות התורה מראש השנה שעבר, שעד שנת הארבעים היה מקבל תורה שבכתב, ובראש השנה שנת ארבעים נשפע בו חבור תורה שבכתב עם תורה שבעל פה, והוא באר מים חיים, ואחד בשבט נגמר להגלות באר התורה כנ"ל.

וזה שאמר במדרש (דברי א א): 'מקרא לשון עץ חיים' (משלי טו ד) שמקרא

'הרשעה' שהיא גסות הרוח, **אביב**, גימטריא 'יה', דהינו פגמו בשם 'יה'.

והפשטה, שפתחו שפתם בלשון הרע ושקרים וחספנות וכיוצא, שמו על גבם על סטרא אחרא והסירו על שמים, דכל הפותח פיו בלשון הרע ושקר וכיוצא, מסיר מעליו על שמים, כמו שנאמר (תהלים יב ה) 'אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו', וזהו **גבעל** אותיות 'גב על', דהינו, שם על גבו על סטרא אחרא, לפיכך אלו גבו ולא יש להם קיום.

אבל והחטה, 'חטה' גימטריא כ"ב, הם כ"ב אותיות התורה, והכסמת אותיות 'והסמכת', כלומר, התורה והסמכת לה, שהם לומדי התורה והמחזיקים בידם שהם הסומכים להם. עוד, 'והסמכת' היא און הסומכת לדברי חכמים ושומעת לדבריהם, כל אלה לא נכו. והטעם פי אפילת הנה, דהינו ענוים, וקיימו דברי התורה. ועוד, פלאי פלאות נעשו להם, מאחר שקיימו דברי תורה הנקראים פלאות תורת חיים:

אור המאיר

רבי מאיר מקרעטשניף זיע"א

הצדיקים סובלים בעולם הזה כי שכרם שמור להם לעולם הבא ואלו הרשעים מקבלים שכרם בעולם הזה

'והפשטה' הפונה על יהודים פשוטים והישרים, והשערה הפונה לצדיקים שהקדוש ברוך הוא מדרקק עמיהם כחוט השערה, נכו, הם מכים ולוקים, סובלים צרות ויסורים, והחטה הינו החטאים, והכסמת הינו אלו המלכלכים בעברות, הם הרשעים, לא נכו, לא מכים ולא לוקים.

הידעת משום מה? פי אפילת הנה, פי מקומם ניצעם למקום חשף אפל וצלמות, הינו משום שהם נדונים לעתיד לבא ובעולם הזה משלם להם טובה, וכמו דכתיב 'ומשלם לשונאיו על פניו להאבירו', הינו כדי להאבירו לעולם הבא.

ובלשון קדשו: והפשטה מיינט מען דיא פשוטע יידען, והשערה מיינט מען דיא צדיקים וואס דער אייבירשטער איז מדרקק מיט זייא כחוט השערה, זייא נעבעך נכו, מען שלאגט און מען קלאפט זייא פון אלע זייטען, והחטה, אין די חטאים, והכסמת אין די איין געשמירטע (מיט עברות) לא נכו, זייא טוהט מען גארנישט, וויסטיא פארןואס פי אפילת הנה, ווייל זייא ווערען פארפאלען אין שאול תחתית:

תופסים מקום אצלו, וביכלתו להחליף צרופ אותיות 'חמץ' בצרופ אותיות 'שמן', ו'מי שאמר לשמן ונדליק הוא יאמר לחמץ ונדליק' (תענית כה.), ומדוע צריך אתה להתפעל ולצאת מהפלים?

כונת היצר הרע היא לקרר אותו מהתפעלות אלקית, ולפעל בו קרירות לקדשה, שזהו המקור לטמאת מצרים. ולכן יש לזכר שהדבר הראשון שיש לעשות כדי להפטר מ'מצרים' הוא - דם, להתחיל לחיות ולהתלהב בענינים של קדשה.

'חמימות' לקדשה ו'קרירות' לעניני העולם

וכשם שצריך לפעל בעצמו את החמימות בקדשה - דם, כך צריך הוא לפעל בעצמו את הקרירות לעניני העולם - צפרדע, שהם הם ב' התנועות ד'סור מרע - צפרדע, ונעשה טוב' - דם, ועל די שתי תנועות אלו ונעפיהם יוצאים ממצרים (ח"א עמ' 119 ואילך):

והפשטה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשטה גבעל, והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה (ט לא-לב)

פתוחי חותם

רבי יעקב אביחיצירא זיע"א

לבעלי זכות התורה יהיה קיום לעתיד לבוא והרשעים יאבדו

אפשר לרמוז, דהנה נודע דלעתיד לא יש קיום ותקומה פי אם לבעלי תורה, ולתומכים ביד לומדיה, ולשומעים דברי תורה ומקיימים, והרשעים אשר לא למדו ולא קיימו ועברו על דברי תורה, אין להם קיום. והנה ידוע דבעל הגאון הוא רע מאד, ובעל שקרים וחספנות ולשון הרע הוא גם פן רע עד מאד.

והנה ה'פשטה' אותיות 'השפת', רומז לבעלי לשון הרע ושקרים וחספנות, שכל זה תלוי בשפת האדם. השערה אותיות 'הרשעה', רומז על הגאון שנקראת 'הרשעה', כמו שנאמר (זכריה ח ה) 'ויאמר זאת הרשעה'. והנה, בעל הגאון פוגם בשם 'יה' כמספר 'גאון'.

חמר הגאון וחטאי הלשון וזכות התורה ותומכיה

וזהו שאמר והפשטה הם בעלי לשון הרע ושקרים וחספנות וליצנות, והשערה היא אותיות 'והרשעה' היא גסות הרוח, זה לעתיד נכתה, דהינו, לעתיד לבוא כלם יכלו ויכו. והטעם, כי השערה אביב, דהינו

תבות שמאי, הוא יהיה לך לפה (שם טו)
ראשי תבות הלל, שרצה משה רבנו עליו
השלוש שיהיה איש דברים, הינו שהדבור
יהיה כמחשבה, ויוכל להכניס כל המוחין
להדבור, ויכנס ללב ישראל, כמו שיש
בלבו, והוא גאלה כמו לעתיד.

וזה שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג כח.) 'כבוד
פה' (שמות ד י) בתורה שבעל פה,
'וכבוד לשון' (שם) בתורה שבכתב, וכמו
שהיה רוצה היה יכול לנס לארץ ישראל
עם הדור דעה שהיה יחוד לגמרי, וזה
שכתוב 'שלח ביד תשלח' (שם פסוק יג),
שתהיה גאלת מצרים על ידי גואל שלעתיד,
ומקצת פעל, 'אֶהְיֶה עִם פִּיךָ' (שם פסוק טו),
לא פלו, שהיה רצון השם יתברך שלא
יהיה עדין תקון שיהיה:

שהיה התחלת למוד דבורו בדברי תורה,
כעין מה שמתחדש בכל שנה על ידי
החיים של כל שנה להיות מדבר.

לכל נפש מישראל נפתחים מעינות
התורה באחד בשבט

באחד בשבט הואיל משה באר כו'
התורה, ועדין הדברים חיים
וקימים בכל נפש ישראל שנפתחים בו
מעינות של באור התורה, מאחר שתלתה
התורה בזמן זה 'בעשתי עשר כו' באחד
לחדש כו'.

רמזים בפסוקים על בית שמאי ובית
הלל

ונרמזים שמאי והלל בזה: ל'א איש
דברים אנכי' (שמות ד י) סופי

הלשון שקודם אמר 'לא איש דברים' (שמות
ד י) ומשנזכה לתורה אלה הדברים כו' (דברים
א א), שגם הדבור נקרא גיב שפתיים, לשון
פרי, שהוא התגלות הפנימיות, והוא הפרי
מעץ החיים שחנט א' בשבט.

'שבט' מלשון שבטי ישראל | שבט
ר"ת שלום טובה ברכה

ועל שם זה נקרא החדש 'שבט', מלשון
'שבטי ישראל', שהוא הראות
התפשטות כח של יעקב, והוא ראשי תבות
'שלום טובה ברכה', שהשלוש מחבר טובה
וברכה תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוכה מב.)
תינוק שמתחיל לדבר אביו תיב
ללמדו תורה מקרא ולמדתם כו', לדבר

אוצרות גאוני הדורות

חן בעיני המלך, אבל מאחר שאני ערל
שפתיים יכול להיות חס ושלום על ידי זה
קטרוג על ישראל.

וידבר משה לפני ה' לאמר הו בני ישראל
לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני
ערל שפתיים (ו יב)

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני
ה' (ו ב)

יד מלאכי

רבי מלאכי הפהו זצ"ל

הסבה שה' הקפיד על משה ולא על
אליהו

רש"י מפרש, שה' דבר עם משה דברים
קשים, על שאמר לו קדם למה
הרעתה לעם הזה" (שמות ה, כב). ולכאורה
קשה, שהרי גם אליהו הנביא אמר בן
לה, בשעה שמת בנה של האלמנה אשר
ארכה וכלכלה אותו, והתפלל לה' ואמר
"הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה
הרעות להמית את בנה" (מ"א יז, כ), ואם
בן מדוע לא מזכיר שדבר עמו ה' דברים
קשים כמו שדבר עם משה.

ויובן, בהקדים מה שהקשה רבי יששכר
בער איילינבורג בספרו 'צידה
לדרך', לפרוש רש"י שה' דבר עם משה
דברים קשים על שאמר "למה הרעתה",
כיצד חזר משה ואמר "למה הרעת לעבדך"
(במדבר יא, יא), לאחר שהתאוננו העם במדבר?
ותרץ, שכאן הודיע לו כבר קדם לכן 'ואני
ידעתי כי לא יתן אהכם מלך מצרים להלך
ולא ביד חזקה" (שמות ג, יט), כדי שידע
שהכל הוא מרצונו של ה', ולא יבוא אליו
בטענות, ואף על פי כן בא אליו משה
בטענה ואמר לו "למה הרעתה", ולכן
הקפיד עליו ה'. ולפי זה מובן מדוע על
אליהו לא הקפיד ה', כי לא הודיע לו
קדם שרוצה להמית את בן האלמנה.

(באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה
ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה
אשר נהפך לנחש תקח בידך (ו טו)

צמח צדקה

רבי מנחם מנדל מניקטלבורג זצ"ל

בדיקת מטהו של משה על המים

יראה דמבאר לעיל (ו יב) 'ויבלע מטה
אהרן גו', פרוש רש"י לאחר שחזר
ונעשה מטה בלע את קלן, ולכאורה יקשה
איך לא שת פרעה ללבו לנס גדול בזה,
וצריך לומר שחשד למשה ואהרן שזה
המטה היה באמת מתחלה נחש, וקדם
בואם לפני פרעה עשו מן התנין מטה,
וכשהשליכוהו לפני פרעה חזר לקדמותו
ונעשה תנין, ואחר כך על ידי כשוף ואחיות
עינים כשחזר ונעשה מטה ובלע את מותם
אין זה נס, דהרי המטות של חרטמי מצרים
היו באמת מתחלתם מטות של עץ רק
ככשפיהם נעשו תנינים, וכשחזרו לעקרם
למטות אין רבותא שמטה אהרן שעקר
תנין שבלע את מטות חרטמים שעקרם
דעץ, לכן לא השגיח פרעה בזה.

וכדי להוציא מלבו צנה הקב"ה לעמד
על שפת היאור עם זה המטה,
דכבר אמרו רז"ל במסכת סנהדרין פרק
דיני ממונות (טו:) זעירא זבן חקרא כו' כי

דברי יוסף
רבי יוסף קליין זצ"ל
התעוררות קטרוג על ישראל באם ישמע
פרעה לדברי משה
שמעתי מפי מורי הגאון ז"ל הפונה
בפסוק הנ"ל 'הן בני ישראל
ואיך ישמעני פרעה', דהא לכאורה קל
וחמר פריקא היא, כמו שכתב האור החיים
דהם לא שמעו מקצר רוח ומעבודה קשה
מה שאין בן פרעה, יעין שם.

ואמר מורי ז"ל פרוש הפסוק בן הוא,
דהלא מצינו ביונה הנביא שלא
רצה לילך לניגנה להוכיח אותם, שהיה
ירא שישמעו לדבריו ויעשו תשובה, ויהיה
בזה אחר כך קטרוג חס ושלום על ישראל
שהם אינן שומעין לדברי הנביא לעשות
תשובה. ועל בן אמר משה רבנו ע"ה
לפניו יתברך הו בני ישראל לא שמעו אלי,
ואיך יהיה אם ישמעני פרעה, והלא יהיה
חס ושלום על זה קטרוג על בני ישראל.

ואם היה לו לשון למודים ומתק שפתיים
לדבר בפני מלכים בדברים נעימים
ערכים לאזן שומעת, היה מקום להתנצל
שמפני הלשון כי הוצק חן בשפתותיו מצא

ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויניצק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ח ט)

ויבא יוסף

רבי יוסף דאבילה זצ"ל

הסבה שמושה צעק בתפלתו רק במכת צפרדע

יש להתבונן, מדוע רק במכת צפרדע נאמר שמושה התפלל "על דבר הצפרדעים", ואלו בשאר המכות נאמר רק "ויניצק אל ה'" (שמות ח, כו, ושם י, יח), ולא פירש הפסוק על מה התפלל.

ונראה בהקדים מה שהעיר בשפתי חכמים' (שם ח, ט), בשנוי לשון נוסף שיש במכת צפרדע מבשאר המכות, שבשאר המכות נאמר "ויניצק", ורק במכת צפרדע נאמר "ויניצק". ובאר על פי מה שפסק מרן בשו"ע (אורח סי' קא ס"ב), שהמתפלל צריך להשמיע לאזניו מה שמוציא מפיו, וכיון שהצפרדעים היו מקרקרים ומרעישים מאד, כמובא במדרש (תנחומא בא ד, הובא ברש"י ת, יז), לכך הצריך משה להרים את קולו בתפלתו, כדי להשמיע לאזניו את תפלתו.

ולפי זה נראה לבאר, גם מה שאמר "על דבר הצפרדעים", ולפרש כעין שפרש רש"י על הפסוק "ויניצק ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אבד" (בראשית יב, יז), ש"על דבר" מתפרש 'על הדבור', מפני שה' הנה את פרעה על פי דברי שרה, שהיתה אומרת למלאך ה'ה', והוא הנה מכה. וכמו כן, יש לפרש "על דבר הצפרדעים", 'על הדבור הצפרדעים', וכונת הפסוק לפרש מדוע רק במכה זו צעק משה אל ה', ולזה אמר "על דבר הצפרדעים", כלומר, בגלל הדבור של הצפרדעים שהיו צועקים, ולכן הצריך משה לצעק ולהרים את קולו, כדי שישמעו אזניו את תפלתו. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

נטה את מטד ונהך את עפר הארץ והיה לכתם בכל ארץ מצרים (ח יב)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

רחישת הפנים בארץ גשן

אפשר רמז בכל אפלו ארץ גשן שהיו בה ישראל, כמו שאמרו רז"ל שמכת הפנים היתה אפלו בארץ גשן.

תוף בטנם והיו מקרקרים, וזו היתה קשה לפרעה ביותר, על כן פרעה רצה דאלו אשר בבטנם יסורו בעודם חיים ולא ימותו בבטנם, כי תבאש בטנם ויסתפנו. אך את אשר בבתים וחדרות רוצה שיקמותו ולא יצאו ממצרים בעודם חיים, כי אינו רוצה שימצא בעולם כל כך צפרדעים כחול הים, דחושש פן ישובו אליו.

אך בעת שבקש ממושה רבנו ע"ה על דבר זה נתירא לפרש בקשתו בכך אלו שבבטנם יסורו חיים ואשר בבתים ימותו, פן יקעס עליו לומר לו התרצה ממני בקשות שונות כבן המתחטא לפני אביו. על כן רצה לנסות לבקש תחלה על אשר בבטנם שיסורו חיים ולא יזכיר את אשר בבתים, ואז אם יראה בו פנים של רצון יפרש דבריו ויסים בקשתו לומר של בתים ימותו, ולכן אמר לו העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים, ויסר' רצה לומר בעודם חיים, ממני ומעמי רצה לומר מה שבתוף בטננו, ואשלחה את העם.

ומשה רבנו ע"ה השיב לו בפנים של זעם התפאר עלי למתי אעתיך לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים, להכרית' רצה לומר להמית, ממך ומבתיך רצה לומר הן אשר בבטן, והן אשר בבתים, הכל שונה.

והכרח לומר 'למחר' כי אי אפשר לו בדבר זה שימית הצפרדעים אשר בבטנם, ולכן אחר הדבר למחר פי אמר מה דביני וביני יעברו פנים של זעם ואשלח לו לרצותו שיעשה כבקשתי שיוציא הצפרדעים שבבטן בעודם חיים ולא ימיתם, ויאמר לו כדברך וכו'.

וכיון שראה שנגנע ולא הרים ראש להפציר בו עתה לעשות בקשתו, אז חלק כבוד למלכות וחרז ואמר לו משוב רצונו וסרו הצפרדעים רצה לומר חיים ממך, גם מבתיך אוציאם חיים לכבודך, וכן מעבדיך ומעמך כלם אוציא מה שבבטנם חיים.

ודוק מנה מה שבבתים וחדרות של עבדיו ועמו אלו יכרתו כאשר אמר לו עתה, ולזה אמר ויצא משה וכו' ויעש ה' כדבר משה, והוא כי וימתו הצפרדעים הוא דוקא מן הבתים ומן החדרות ומן השדות, ודוק מנה מה שבבטן בני האדם אלו סרו בעודם חיים כאשר הבטיחו משה רבנו ע"ה.

מטא למיא פשו, פירש רש"י כל מיני מכשפים נבדקים על מים חיים ונמוחין כו', ואם פן כיון שיעמד עם המטה אצל המים ולא יתפך לנחש, הרי דאינו בכשפים כי אם מאלקים הוא ויאמין.

ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאר להם (ו יז)

מלא העמור

רבי אריה ליב צינץ זצ"ל

החלוק בין כחו של משה למעשה החרטמים

יראה כי ענין החרטמים לא היה לעיני כל כמו מעשה משה, כי במקום שצוין שולטת לא יצליחו בכשפיהם, לכן בא המופת כי גדולים מעשה ה' ויך את המים לעיני פרעה ולעיני עבדיו, ואולם החרטמים עשו כן בלטיהם הוא בלט [לחש

שאמרין אותו בלט ובחשאי. רש"י], לא לעיני משה, כי לא יצליחו כשפיהם לעיני משה ואהרן.

ועוד באה מופת, כי החרטמים לא הפכו רק אשר הנה למראה עיניהם, אבל מעשה אהרן התפשט בכל המים אשר במצרים, וכזו יוכן ויפן פרעה ויבא אל ביתו וראה שהתפשט הדם גם במה שלא שלטו עיני משה ואהרן, מה שלא יתכן לחרטמים לעשות, ואף על פי כן לא שט לבו גם לזאת.

ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי (ח טז)

דרשות בן איש חי

רבי יוסף חיים ב"ר אליהו זצ"ל

הסרת הצפרדעים בעודם חיים

יש לדקדק אמאי לא זכר הבתים וחדרות. ועוד, פעם אמר 'ויסר' שהוא הסרה בעודם חיים, ופעם אמר 'להכרית' שהוא מיתה שימית אותם, ויש בזה כמה שנויים בכתובים כאשר יראה הרוואה. ועוד כשאמר לו משה רבנו ע"ה 'למתי אעתיך לך' וכו', למה אמר 'למחר' ולא אמר לו 'עתה' מאחר שבצרה גדולה הנה עומד.

ונראה לי כס"ד, כי הצפרדעים היו רבים שימלאו כל הבתים וחדרות, אך דבר אחר קשה בהם שנגנסו בדרך גס

היה כל עפר הארץ כנים יש פתחון פה לחרטמים דלא מצו לאפוקי כנים כי לא נשאר עפר בארץ והכל היה כנים.

ולכן בתחלה היו הכנים באדם ובבהמה לבד, והעפר היה כמות שהוא עפר פהויתו, ואז בקשו החרטמים להוציא הכנים מהעפר ולא כלו, והודו על כרחם ואמרו אצבע אלהים היא, ואחר זה היה כל עפר הארץ כנים ולא נשאר עפר כלל, וזה שאמר ולא יכלו בזמן ותהי הכנם באדם ובבהמה, והעפר היה עפר פהויתו.

נפלאות חדשות

בשם רבי משה אינויער זצ"ל

תחלת רחישת הכנים על האדם מעפר הארץ

ויט אהרו את ידו במטהו ויד את עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים. ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה (ח יג-יד). דקדק ו"ל על הפסל מה שנאמר, ובראשונה מים 'כל עפר הארץ, ובשניה נאמר 'באדם ובבהמה' ותו לא.

ואמר הוא זצ"ל, מתחלה לא שלטו על גופם, למען ירצו לעשות כן ויראו עיניהם שאינם יכולים, על כן לא היה על גופם רק מן הארץ באו ורחשו עליהם, ואם היו שולטים עליהם בעצם וראשונה בגופם היו נמנעים לבחון לעשות כנים, כי מה להם להוסיף יסורים לגופם, על הראשונים הם מצטערים, על כן מתחלה היו הכנים במקרה שבאו מן הארץ, הינו דכתיב ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ, מחמת שכל הארץ באו על האדם. ואחר כך כאשר ויעשו כן החרטמים ולא יכלו, אז נאמר ותהי הכנם באדם ובבהמה, בעצם כנים לגופם ולא מן הארץ להוסיף ולהגדיל יסורים.

וידבר משה

רבי משה פולק זצ"ל

לאחר הודאת החרטמים באו הכנים על האדם

ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה. ותמוה, מה שזכות זה לזה. ולעניות דעתי בס"ד, כי להלן נאמר במפת שחין (ט יא) ולא יכלו החרטמים לעמד

שאפלו הברד שכבר התחיל לרדת, נשאר תלוי באויר, חלקו ירד בימי הושע על האמוריים, והשאר עתיד לרדת בימי גוג ומגוג. ומעתה יבאר, שמאחר שבמפת ברד משה התפלל שיהיו שני נסים, האחד, שיפסיק לרדת ברד מן השמים, והשני, שהברד שכבר התחיל לרדת ישאר באויר ולא ירד לארץ, על כן הצרף להתפלל עם נשיאת כפיים, וכמו שנאמר "כצאתי את העיר אפרש את כפיי", ותפלה כזו אין להתפלל בתוף העיר שהיא מטנפת בגלולים ושקוצים. מה שאין כן במפת ערב, שלא היה צריך תפלה עם נשיאת כפיים, כיון שהחיות היו בארץ, ורק נאספו ובאו למצרים, יכול היה להתפלל בתוף העיר, שיחזרו החיות למקומם. (באריכות מכון חכמי ספרד נתיבות)

ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים (ט כב)

חדושי הגרי"ז

רבי יצחק זאב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

מקומות ירידת הברד

נראה מדפרט הכתוב אדם ובהמה ועשב השדה כל אחד לחוד, דהברד לא היה בכל מקום, דאם היה כך לא היה צריך לפרטו, ועל כרחף דהברד היה רק היבא דהיו אלה, דהינו דהיה רק על האדם וכו' ולא יותר.

ויש לומר עוד דמה שאמר ועתה שלח העז מקנה וגו' אין זה משום דהבית יהיה שמירה עליהם מפני הברד, מה שאין כן אם היה בשדה בלי מחסה, אלא דכך נאמרה מפה זו, דהברד יהיה רק על אלה שיהיו בשדה ולא על אלה שיהיו בבית.

סדר התרחשות מכת הכנים

ראש דוד

רבי חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל - החיד"א

תחלת רחישת הכנים באדם ובבהמה

ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה (ח יד). פירש הרב מופת הדור מהר"ח אבולעפיא בספר הבהיר 'עץ החיים' בכתוב 'ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה' שהוא יתר, ופרש הרב ו"ל דאם בתחלה

אמרו ו"ל שמכת הכנים היתה גם בארץ גשן. ואפשר הטעם על פי מה שכתב האר"י ו"ל (שער המצוות ד:), שהכנים שבגוף האדם הם הסיגים שנבדלים ממנו. ונדוע שגלות מצרים היא להסיר סיגים מוסף, ולכן רמז להם הקב"ה זה הענגן במה שהביא הכנים בארץ גשן כדי לידע שעל הני סיגים היה גלות, וכדי להסיר הנשאר מסיגים לכך באו עליהם כנים.

הנני משליח ברד ובעבדיך ובעמך ובכתיב את הערב ומלאו פתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה (ח י)

שארית יעקב

רבי יעקב ב"ר יואל זצ"ל

מפת ערב אף ביצרות

נראה לי פרוש הפסוק כך, כי לכאורה לישנא 'וגם האדמה אשר הם עליה' הוא מיתר, אלא הפתוב בא לתרץ קושיא שלא יאמר פרעה אין אני חושש למפת ערב שיבוא אלי, כי מהיכן בא הערב מן היער, ואם כן כשהוא יבוא אלי הערב מן היער להכות אותי אז אני אציל את עצמי ואלף ליצר במקום שהיה הערב בתחלה ואנצל ממכה זו.

לפיכך מסיים הכתוב וגם האדמה אשר הם עליה, רצה לומר שאף שאני אביא עליך הערב מן היער, גם שם ביצר תשאר ערב, וכל מקום שהמה הולכים באדמה, יהיה באיזה מקום שיהיה, שמה תהיה ערב ולא תוכל להנצל ממכה זו.

ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה' ויעש ה' כדבר משה ויסר הערב וגו' (ח כו-כז)

מלל לאברהם

רבי אברהם אנקאנה זצ"ל

החלוק בין מכת ברד למכת ערב

מוכא במדרש (ש"ד יב, ה) על הפסוק במפת ברד 'ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפיי' (שמות ט, כט), 'מכאן שלא היה משה חפץ להתפלל בתוף מצרים, לפי שהיתה מטנפת בגלולים ובשקוצים'. ויש להבין, מדוע כאן במפת ערב לא יצא מן העיר, ואיך התפלל בתוף העיר שהיתה מלאה גלולים.

ויש לבאר בהקדים את המדרש (שם, ז),

ואחר שהודו באו הפנים מעפר הארץ גם על האדם, וזה שאמר ויעשו כן החרטמים להוציא הפנים ולא יכלו, ואחרי כן ותהי הפנים גם על האדם והבהמה.

אז לפני משה להוציא את הפנים. לכן נראה שבאמת לא באו עליהם הפנים רק אחר שנסו להוציא ולא יכלו, כדי שבעל כרחן יודו שאצבע אלהים הוא,

לפני משה מפני השחין' כו', ופרש רמב"ן שהיו בושם הכלמו ורפו ראשם פי היה מכה של בזיון, ואם כן קשה הרי גם מכה של פנים מכה של בזיון היה, ואיך עמדו

מעשי צדיקים

להתעשת, מנורת הנפט הבוערת צנחה הישר על גופו של הסוחר, המנורה התנפצה, הנפט שהיה בה נספג בבגדיו, וברגע אחד הוא התלקח באש תבערה והפך לאבוקת אש.

כאשר הצליחו הנוכחים המבעתים לכבות את הלהבות שאחזו בו במאמצים מרבים, הוא נותר פצוע קשה ועם כויות עמקות בכל חלקי גופו, מיסר ונאנק וחייו תלויים לו מנגד, הוא הבהל לבית החולים מתפתל ביסוריו.

הרופאים לא נתנו סכויים רבים להצלתו, ובני ביתו התרוצצו מהבית לבית החולים ולחנות וחוזר חלילה, בהתהלכה ברחוב העיר בימים טרופים אלו, נדרסה בידי עגלה כבדה טעונה באבנים ונהרגה במקום, לחולה לא ספרו על האסון שארע, ובכל פעם שהתעניו בשלומה, פטרוהו באמתלא אחרת.

מתיסר ונאנק שכב ר' יהושע העשיל בבית החולים, ולנגד עיניו צפה תמונת הרבי המבקשו לבוא אליו ליום הפורים, בוש ונכלם שלח לבקש מיידו כי יריץ מברק אל הרבי הקדוש, כדי שיעתיר לרפואתו.

בינתים הלך מצבו והשתפר קמעא, בשבוע פרשת חיי שרה נסע הרבי מקאמרנא לסטניסלאב לרגל שמחה משפחתית, בדרך חלף בתחנת הרקבת בלמברג, שם התעכב לשם מעבר בין רפבות, ובשבוע שלאחריו שב באותה הדרך.

בשלשת רבעי שעה של ההמתנה, נסע הרבי לבקר את חסידו הפצוע המאשפז בבית החולים, משנכנס הרבי פרץ החולה בככי מר, "פחדתי לבוא אל הרבי ביום כפור כי לא יהיה לי פנאי, וכעת יש לי פנאי די והותר", הרבי האזין בדממה וברכו בחמימות, ומהר לצאת אל העגלה ולשוב לתחנת הרקבת.

בהפסד כספי עצום, שלא לדבר על אבן מוניטין ולקוחות קבועים, אם ביום המסחר העקרי של השנה הוא ינעל חנותו על מסגר וברית ויסע מהעיר.

בין שפך, התאכזב ר' יהושע העשיל ביותר כאשר נכנס אל הרבי אחר הצהריים כמדבר, ושוב שמע מפיו כי לא יפטרונו, וכי עליו להיות במחצתו ביום הפורים, "אבל רבי", נסה שוב את כחו בשכנוע, "בערב יום הקדוש נמכרים הרבה גרות, אם אבוא לכאן מלבד שלא ארויח, אני אצא נפסד שכן כבר רכשתי כמות הגונה של גרות, וזו תעלה עבש במחסני אם לא תמכר".

בחור הרבי עמד אז מפר קרוב לר' יהושע העשיל בשם ר' שרגא פייבל רויזנער, אף הוא מלבוב, הוא הצטרף לדברי התחנונים של סוחר הגרות, והוסיף להטעים באזני הרבי כי ידיו רכש כמות הגונה של גרות ליום כפור, גדולים וארכים משענה שאין להם כל בקוש בימות השנה.

מששמע זאת הרבי מקאמרנא לא הוסיף לעמד על דעתו, הושיט ידו לר' יהושע העשיל לפרדה, ושלחו לנפשו, החסיד שב לביתו ולמסחרו, והמסחר בערב יום כפור לא הכזיב, המונים צבאו על חנותו, ויצאו עמוסים בגרות מכל הגדלים והסוגים.

הרוחים גאו מעלה מעלה לשביעות רצונו, אחר כך באו המכירות המצלחות לחג הסכות, פעת המתנה עוד עונת מכירות תוססת, ערב שמיני עצרת ושמחת תורה, גם אז היו רבים מיהודי לבוב רוכשים גרות.

החסיד שכבר הספיק לשכח שהיה עליו להתחנן כדי "לשכנע" את הרבי לשלח אותו לביתו, עמד בהושענא רבה בחנותו ונהל מסחר שוקק, כאשר לפתע נשמע קול קריעה מהתקרה.

הכל קרה במהירות הבזק טרם היה ספק

ויזבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח (ו ט)

צום גדליה שנת תר"ס, חצר הקדש בקאמרנא המתה חסידים ואנשי מעשה שבאו לחסות בצל פני הרה"ק רבי יעקב משה מקאמרנא זיע"א, חסידים רבים עמדו מאחורי דלתו של הרבי אחר שזכו לשהות בצלו בראש השנה, וכעת באו לטל ברפת פרדה טרם ישובו לבתיהם.

מלבד העומדים בתור היו רבים שכבר נסעו אמש במוצאי החג, ועוד רבים שנותרו לשהות בצל הרבי במשך עשרת ימי התשובה או עד אחרי יום כפור, בין העומדים היה החסיד ר' יהושע העשיל פראיעקט תושב לבוב היא למברג, ואף הוא נכנס אל הקדש פנימה, כדי להפרד ולנסע לביתו לחיים ולשלום.

להפתעתו השיב הרבי פניו ריקם וסרב לברכו לשלום, "איני רוצה להפרד ממך, סע לביתך פעת ותשוב לקאמרנא ביום כפור, ואחריו אברך בברכת השלום", החסיד עמד מפתע, הוא נסה להתחנן ולבקש כי יפטרונו הרבי לחיים ולשלום, באשר עסקים בוערים לו בעירו, אף הרבי סרב, רק אחר תחנונים נוספים, נענה לו הרבי לשוב ולבוא לפניו בשעה ארבע אחר הצהריים.

סוחר גרות היה ר' יהושע העשיל, בערבי חגים ומועדים היו מכירות הגרות מכפילות את עצמם, לפי שהכל קונים גם לצורך גרות החג וגם עבור נר נשמה, אבל "העונה הבוערת" ביותר בתחום ממכר הגרות היתה בערב יום כפור, אז היו עקר המכירות לפי שרבים היו רוכשים נר ליום כפור, נר יזכור, ו"נר החיים".

עבור סוחר הגרות כרוכה היתה הנסיעה מלבוב לקאמרנא בערב יום הקדוש

משעמדם על טיבו של הבחור החדש שהיה בו שלוב של תורה ויראה, מדות טובות וענוה, הוא קבע עמו למוד בחברותא במסכת ערובין ובשלחו ערוך אבו העזר, היתה זו זכות שמעטים זכו לה.

למרבח תמהונו, כאשר כעבר שנה התיצב רבי אריה לפניו לקבל ברפת פרדה, כי ברצונו לנסע לשיבת וואלוזין וללמד שם תורה, הברפת שמואל הביע את מורת רוחו, ולא הסתיר את הקפדתו.

לימים ספר רבי אריה כי הוא יודע בברור שקפידתו של רבו עשתה רשם, ותלה בה כמה וכמה מארעות ומקרים שארעו עמו בימי חייו, יתר על כן, ידע זאת בשעת מעשה וחס בה בו במקום, אבל מה יכול היה לעשות, והוא פחד להשאר במקומו.

בעל האכסניה בה התגורר, ראה את התמדתו וחשקו בלמוד התורה הקדושה, ושמע על כשרונותיו, על כח זכרונו ועיונו המעמיק, ודחק בו להקדיש מעט מזמנו "להרחיב אפקים, ללמד שפות, חכמות ומדעים", והנער פחד פן יתפתה ובכך אט אט הוא יגרש מגן העדן של התורה, לפיכך מהר לברח ממקום הנסיון.

כאשר נשאל לימים מדוע לא ספר זאת לרבו, מדוע לא התנצל בפניו, לא גלה את לבו, ובכך משך עליו את קפידתו, ענה רבי אריה, כי אז היה מעביר את ההקפדה על בעל האכסניה, ומעורר עליו את הקפדת רבו העושה רשם, והוא הרי אכל מפתו ונהנה ממנו, ואירי יוכל להרע לו. מוטב היה לו לשתק, למשוך את ההקפדה עליו ולשאת בתוצאותיה במשך שנים, ובלבד שלא יהיה כפוי טובה. (מעילו של שמואל)

וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישאל עד אחד (ט ז)

ספר רבי יצחק הכהן הוברמן מרעננה זצ"ל, שמעתי מידיד נפשי הרא"ל ז"ל, שבבעת שעמד לפני הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, נכנסו אליו שני אברכים לקבל שלום, והרבי פנה לאחד מהם בשאלה האם הוא יכול ללמד, והוא ענה בחיוב.

מבדל מענייני העולם הזה, אין לו שום פרנסה או עסק וכל כלכלתו על חותנו מטלת, היכן ימצא שדוף, מי יקח בטלן כמותו, עדיף להתפלל עליו שיושע בילדים, והכל על מקומו יבוא בשלום".

הצלחתי, לכאורה, לשכנע את אבי זכרונו לברכה, הוא השיב לי, "נכון, ודאי שפך עדיף, ה' יעזר", כעבר ארבעה ימים נפלה האשה למשכב, ואחר ימים ספורים השיבה את נשמתה לבוראה, האברך נותר ללא אשה וללא הכסף, ריק מכל.

כאשר הגעתי לאבי, הוא התענין אודות האברך ומצבו, ואחר שספרתי את אשר ארע הוא אמר לי, "מעתה תדע כי 'משפך ראשון' הוא רוח הקדש ולא כדאי לשנות אותו.

שער בנפשו, אם היה האברך נפרד מהזוגתו פרצון חותנו, היה מקבל הון רב ומוצא שדוף הגון, אשת חיל שבעזרת הסכום הנכבד תפרנס את הבית, קצת מספו, עני הוא, וזקוק לרחמי שמים".

האברכים ישבו פעורי פה והאזינו לדברי הרבי שסים ואמר, "כאשר נכנס ר' יהושע העשיל, ראיתי כי שורים עליו דינים, לכן אמרתי לו כי יבוא אלי ליום כפור, קויתי שאולי על ידי התפללות ביום הקדוש אוכל להסיר מעליו את הקטרוג, אבל כשהוא הפציר כי עליו לחזור ולמכר את הנרות, חשבתי אולי טוב יהיה לו גם כן". (שלטת קאמנא)

ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים וגו' ויהיו דם (ו יט)

ברשי"י, אמר אל אהרן, לפי שהגין היאור על משה כשנשלף לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן.

בהיותו בן שש עשרה שנה, נמנה רבי אריה לזין זצ"ל על בחירי ישיבת סלוצק ושלט כמעט בכל סדר נשים בעל פה, גמרא רש"י ותוספות, משם פנה להלוסק, בה נהל רבי ברוך בער מסמניץ זצ"ל בעל הברכת שמואל את ישיבתו.

בעגלה ישבו חסידים שהפתעו מהודוי שנשמע מפי החולה, ונסו להציל מפי הרבי דבור פלשה בנושא, הרבי פתח ואמר, "זכרו היטב בכל עת אשר באים לפני צדיק עם שאלה, היוצא מפיו ראשון, המשפך ראשון' שלו, הוא רוח הקדש.

אסור להתוכח או לנסות לשנות את דעתו, כי אולי יתרצה לדעתכם, אבל הדברים יהיו משכלו והבנתו או כפי ששכנעתם אותו, את רוח הקדש תפסידו במקרה כזה", ואז פתח הרבי וספר ספור שארע עמו עצמו.

בימי אברכותו התגורר הרבי בעיר מגורי חותנו הנגיד רבי יהושע העשיל הורביץ ז"ל מפינטשוב, ומעת לעת היה נוסע לבקר בהיכל קדשו של אביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמנא זיע"א.

כפינטשוב התגורר אברך חסיד מפלג, שוקד על התורה ועל העבודה ועוסק בחסידות, לפרנסתו לא עשה דבר, וכל צרכיו מטלים היו על כתפי חותנו, אף זוגו לא עלה פה, ומחלוקות רבות נתגלעו בינו לחותנו, ובנוסף, הוא לא זכה להפקד בזרע של קימא מספר שנים.

החזתו רצה שהחתן יגרש את בתו והם יפרדו לחיים ולשלום, ואף הציע לשלשל לידיו תמורת הגט סכום עתק של עשרת אלפים רובל, אף האברך לא רצה בשום אופן כי המזבח יוריד עליו דמעות, הוא האמין בכל לב כי גדון יכול השלום לשוב, וכי עוד יפקד בזרע של קימא.

הלך אפוא הקרע בין השנים והעמיק עוד ועוד, החזתו רצה כי יפרדו לשלום, והחתן העתיר בתפלות שיזכה להפקד בזרע של קימא, ולא באו לעמק השוה, "באחת הפעמים שנסעתי לקאמנא, האברך מסר בידי פתקא עם בקשתו אל הרבי, כשמסרתי לרבי את הפתקא, הוא הפתיע אותי ואמר, אני סבור שיפרדו לחיים ולשלום, והוא יקבל את עשרת אלפי הרובל אשר אמר חותנו לשקל על ידו.

הפתעתי כי לא זו היתה בקשת האברך, ואמרתי לאבי, "האברך הזה

גדל צדקתו של הרבי מטאהש וידע מהדחקות הנוראה שהיתה מנת חלקו, רצה לפרסם את שמו וצדקותו, כדי שעל ידי כו ירוח לו מעט על ידי שייבואו אליו להתברך בישועות ונחמות, על כן אמר לכפרי התמים שילך אל ר' משולם פייש הגר בכפרו, ושם ימצא את פרתו האובדת.

אמנם 'אין עצה ואין תבונה' נגד רצונו יתברך, וככל הנראה עדין לא הגיעה שעתו של רבי משולם פייש להתפרסם בעולם, הכפרי שלא היה חכם גדול ולא טפס קטן, לא הבין פגנת המנוחת אשר והבין שכפשוטו ומשמעו.

כשהגיע הכפרי לביתו, לקח מיד מקל גדול בידו והלך לביתו של הרבי מטאהש ואמר לו בהאי לישנא, "עכשו באתי בחזרה מהרב מטשענגער בבקשתי שאמצא את פרתי האובדת, וגלה לי רז זה שאצלכם אמצא את פרתי".

אם כך ישמע נא ר' משולם פייש מה שאני אומר כעת", ובשעת אמירתו הרים הכפרי המגשם את מקלו ונטהו נגד הרבי מטאהש, ובלשונו הכפרית אמר, "הנה אם תתנו לי בחזרה את פרתי שגנבתם מאתי, מוטב, ובאם לאו, עם המקל הזה אשבר לכם את גופכם.

כעת אני כבר יודע שאתם גנבתם לי את פרתי, כי הרב מטשענגער אמר לי שאצלכם אמצא את פרתי האבודה, אם כך כעת הבררה בינכם", בתמימותו ובענותנותו הגדולה השיב לו הרבי מטאהש שילך לביתו בשתיקה, והבטיח לו שבדאי בלילה ההוא כבר ימצא את פרתו שתשוב אליו, והכל יבוא על מקומו בשלום.

בזכותו ובתפלתו של הרבי מטאהש שבה פרתו בחזרה כבר באותו לילה אל מקומו, כאשר דבר הרבי, אך אחר המעשה הזה התפאר הכפרי בפני מכריו שטוב עשה שנסע לרב מטשענגער, והוסיף ואמר ב'חכמתו המפלגת', "אתם רואים שהרב מטשענגער ידע מיד מי הגנב שגנב את פרתי". (פאר מסולם)

לאיזביצא, כי הוא היה חסיד אמתי, ומאחר ודרך של הרבי מאיזביצא לא נשארה חו בעיניו, היה מוסר נפשו ומאדו על כך.

אך מאחר וחסש להיות גרמא בנזקין לאחרים, ובפרט בטול תורתנו הקדושה וחלול השם הגדול חלילה, על כן עבר על דעתו ונסע לאיזביצא, בבואו אל רבי מרדכי יוסף אחר ששח לפניו דאגתו, שאלו הרבי האם מהיום והלאה יסע חזרה אליו כמקדם, והחסיד שהאמת היתה נר לרגליו השיב בשלילה, "יען לא מצא זה הדרך חו בעיני".

שאל הרבי, "ומה תאמר כשתבוא לך ישועה על ידי", והחסיד השיב בפשטות, "אמר שעשיתם לי כשוף", התפעל רבי מרדכי יוסף מגדל אמתתו של החסיד שלא רמהו ושכל פגנתו לשם שמים, והבטיחו שמהיום הבהמות יתקמו, ועוד יתוסף הונו בשנה זו עשרת מונים, וישוע גם בבו זכר שיהא תלמיד חכם גדול.

סים רבי צדוק ואמר למשמש, "זה האברך ששאלתיו האם הוא יודע ללמד, הוא הבן של אותו חסיד, ועל כן שאלתי, לראות כיצד התקימה ברכתו של מורי הרבי מאיזביצא, שהחסיד נושע בבו של קימא ותלמיד חכם".

(בן לאשרי)

ואשר לא שם לבו אל דבר ה' (ט טא)

קדם שהתפרסם הרה"ק רבי משולם פייש מטאהש זיע"א בצדקות תמימותו, הוא התגורר בכפר קטן סמוך ונראה לעיר טשענגער, הרה"צ דשם היה מפרסם לבעל מופת וצדיק גדול, הלא הוא בעל המנוחת אשר זצ"ל, רבים הלכו לאורו, וגם התמימי דעת בין הבעלי בתים מהכפרים הסמוכים לעיר, כשהיה להם איזה בקשה הלכו לבעל המנוחת אשר בבקשתם שיעזר להם.

ויהי היום, לאיש כפרי ותמים נאבדה פרתו, והוא קם ונסע למנוחת אשר בבקשה שימצא לו את פרתו הנאבדת, המנוחת אשר שהפיר את

המשמש תמה על השאלה, הרבי מימיו לא הספין בשאלה מעין זו, ואפלו את החסידים אנשי שלומו לא שאל מעולם אם הם יכולים ללמד, ובפרט לאדם שמגיע לפתחו זה הפעם הראשונה, ואף הפעם לא בא לשם הסתופף בצלו, רק באקראי בעלמא.

מאחר והמשמש עצמו כתב את הפתקא עם בקשות אותו האיש, הוא ידע היטב שלא הזכר בה מאומה בהקשר ללמוד, ועל כן הרהיב עז בנפשו לשאל את הרבי לפשר הדבר, מדוע שאל את האיש האם הוא יכול ללמד.

ענה הרבי, שמע ואספר לך, אביו של אברך זה היה נוסע זמן רב למורי הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא זיע"א, את פרנסתו מצא ממסחר בשורים שהיה רוכש מהפריצים, והוא עשה חיל במסחרו שהלך וגדל.

לימים עזב את איזביצא והתחיל לנסע למקום אחר, אחר זמן החלה מכת דבר לפגע בבהמותיו, הוא מהר אל רבו והזכיר צרתו, אף לא נענה, בבואו לביתו ראה שההפסד גדול והמגפה לא פסקה, ונסע בשנית לרבו, אף שוב לא ענהו מאומה, והכרח לשוב לביתו בפחי נפש.

בבואו לביתו ראה כי כבר אבד כל הונו, וכי גם ממון אחרים שהיה לו בהלוואה עומד להפסד, ועל זה דונה לבו מאד, שלא יכרח לקרא שמטה לממון אחרים, ובפרט שהיה בידו נדונת אברכים שישבו ועסקו בתורה והתפרנסו מעסקיו, ועתה על ידו חלילה יתבטלו מלמודם.

נסע האברך בשלישית לרבו וככה לפניו במר נפשו על האסון הנורא שקרה לו, וביותר על הפסד ממון אחרים שתחת ידו, השיבו רבו "מה אוכל לעשות, סע לך אל הרבי מאיזביצא שנסעת אליו מקדם, והוא יושיעך".

המחשבה על נסיעה לאיזביצה היתה קשה לו מאד, עד כדי שהרהר בנפשו כי אלו מדבר היה רק בהפסד הממון שלו, הוא היה מניח לכל ההון הרב לרדת לטמיון ולא היה נוסע

פרשת וארא

הסכמת שומר התיאטרון

באותו יום מר ונמהר בו נלקח אדמו"ר הזקן הרה"ק רבי שניאור זלמן זיע"א, בעל התניא והשולחן ערוך, למאסרו, הרגישו קהל החסידים שחרב עליהם עולמם הרוחני והנפשי גם יחד. החסידים לא ידעו את נפשם מרוב צער ועגמת נפש על 'שכינתא בגלותא', כשרבם ומאורם נלקח בשבי בידי הרשעים, צוררי היהדות, שכל מבוקשם היה לעצור את אדמו"ר הזקן מהפצת מעיינותיו חוצה.

שבר מיוחד היה מנת חלקו של מלמד הדרדקי של העיר ליאזנא, מקום מגוריו של אדמו"ר הזקן. המלמד, תלמיד חכם וירא שמים, היה מרביץ תורה וחסידות בתלמידיו צעירי הצאן של ליאזנא. בעל רגש רב היה, ואת הגיונותיו החסידיים היה מנחיל לתלמידיו, אם בדוגמא אישית ואם בסיפורי חסידים אותם הרבה לספר להם במתיקות רבה. ממקושריו הנאמנים ביותר של אדמו"ר הזקן היה המלמד דנון, שותה בצמא דברי אלוקים חיים שהשמיע, ומהלך בדרכיו אותם הנחיל כמורשה לו מרבותינו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש והמגיד הגדול ממעזריטש זיע"א.

כשהגיעה הבשורה על מאסרו של אדמו"ר הזקן היה המלמד שבור ורצוף לחלוטין. חיוך וכמעט לא נראה על שפתותיו באותם ימים, מרבה היה לשבת בתעניות, ובכל רגע פנוי היה אומר פרקי תהלים בבכיות רבות כשהוא מבקש ומתחנן על שחרורו של הרבי מבית האסורים. כשהגיעה הבשורה הטובה על שחרורו של הרבי, גלי שמחה שטפו את החסידים שעלו וצהלו בשמחת רבם. המלמד, שבאותו יום גם היה שרוי בצום, ביקש לשבור את התענית באמירת 'לחיים' על כוס 'משקה' כדת היום. הוא מיהר אל חנות המשקאות בליאזנא, רכש לעצמו בקבוק של יין שרף משובת, ומזג לעצמו כוסית אחר כוסית.

כשהיה המלמד מבוסס כדבעי וליבו טוב עליו בשמחת רבו, יצא המלמד אל רחובה של עיר כדי לשמוח ולרקוד יחד עם רבים מחבריו החסידים על ישועת השם. כמה וכמה סיבובי ריקוד נלהבים הספיקו למלמד כדי שאדי 'המשקה' החריף יעלו למוחו ויפעלו את פעולתם הידועה: ראשו הסתחרר עליו, ידיו רפו וברכיו כשלו. המלמד בקושי הצליח לגרור את עצמו לשולי הדרך, שם נשכב על האדמה ושקע בשינה עמוקה מאוד.

אילו היה המלמד רואה את שהתרחש סביבו לאחר שעה קלה, בוודאי שהיה קופץ ממקומו. דא עקא, שעניניו היו עצומות והוא

לא ראה את רבו הגדול, אדמו"ר הזקן, מהלך מעדנות ועושה את דרכו אל ביתו נאוה קודש. הרבי שחזר לליאזנא עשה את דרכו ברחוב העיר, מוקף בפמליית חסידים צוהלת ששוררה נעימות חסידיות בשמחה ובטוב לבב, כשהוא שב לביתו, משם נלקח בגסות על ידי השלטונות בעלילת שווא ממנה הוכחה חפותו.

עוד הרבי מהלך באצילות, והנה נעצר הרבי לרגע קט, מביט הצידה ורואה את המלמד שוכב על הארץ, כשהכרת פניו ענתה בו שהוא שתה יין שרף יתר על המידה עד שהשתכר ונפל. הרבי לא מתעכב במקום, אולם החסידים שהקיפוהו שומעים אותו ממלמל בלשון של פליאה ותמהון: "דער ליאזנא'ר גביר חראפעט?!" - "העשיר של ליאזנא נפל לשינה עמוקה שכזאת!?"

כמובן שאיש מבין החסידים לא ענה לרבי ולא כלום. אולם בליבם פנימה התהלכה תמיהה רבה: מה ראה אדמו"ר הזקן לכנות את המלמד התמים, שיהודי עני ואביון הוא, בתואר מרשים זה של "הגביר מליאזנא!?!". הם ידעו היטב שרבים אינו משמיע הלצות גרידא, וכל מילה היוצאת מפיו מכוונת היטב בעולמות החכמה בינה ודעת. אם הרבי בחר לכנות את המלמד הדלפון בתואר של "הגביר מליאזנא", בוודאי שאין זה "בלשון סגי נהור" גרידא, אלא שדברים בגו. הפרשנות הטובה ביותר שנתנו לעצמם היא שהרבי התכוון לעשירות רוחנית, כי אכן המלמד היה עשיר בקנייני תורה ויראת שמים. פירוש אחר לדברי הרבי, איש לא ידע.

חלף זמן ודברי אדמו"ר הזקן כמעט ונשכחו, ואל העיר ליאזנא הגיע גדוד חיילים רוסיים שעשה את דרכו ממקום למקום, ובחר בליאזנא כתחנת ביניים למשך כמה ימים. חוקי רוסיה של אותם ימים היה, שעל הערים בהם חונים גדודי החיילים לנהוג מנהג של 'הכנסת אורחים' ולהכניס את החיילים האורחים לבתיהם.

האמת היא שהגדרה זו של 'הכנסת אורחים' אינה נכונה, שכן החיילים הם שנהפכו ל'בעלי הבתים', ותושבי הקבע הם שגילו את עצמם כאורחים. החיילים היו נוהגים בבתי העיר כאילו היה זה רכושם הפרטי, בכל בית ובית נכנסו שלשה עד חמשה חיילים, וכל תכולת הבית עמדה לרשותם. המיטות, הכסאות והשולחנות, הפכו להיות שלהם לאותם ימים, והם חגגו על מוצרי המזון שבבית, אכלו וסבאו ללא כל הגבלה.

גם אל ביתו של המלמד הגיעו כמה חיילים. המלמד מיהר להכין לחיילים הרעבים והעייפים ארוחה מבושלת חמה, וכשסיימו לאכול השתרעו על המיטות לשינה של חילוץ עצמות. אין אנו יודעים מה הייתה הסיבה

לכך, אולם עוד בטרם עלה עמוד השחר נשמע קול צופר ברחובות העיר, שבישר לחיילים כי בעוד שעה קלה עתיד הגדוד להמשיך בדרכו. למרות שהחיילים לא הספיקו לישון כראוי ולהחליף כוח, כולם קפצו ממיטותיהם והגיעו במהירות אל כיכר העיר, שם היה מקום ההתקבצות של הגדוד. אף לא אחד מהחיילים ההין לאחר, שכן כולם ידעו את העונש החמור שריגילים מפקדי הצבא להטיל על חיילים שאינם ממושמעים להוראות.

בעוד שכל בני העיר נשמו לרוחה עם צאת החיילים מעירם, הרי שבביתו של המלמד דווקא עצרו את נשימתם. דקות ספורות לאחר שהחיילים עזבו את ביתו, גילה המלמד בפאתי הבית תיבת ברזל גדולה אותה שכחו החיילים. הייתה זו תיבה כבדה מאוד, ומעליה מנועול גדול, אלא שלמרבה הפלא, המפתח היה נעוץ בתוך המנועול.

בזהירות רבה פתח המלמד את תיבת הברזל, ועיניו כמעט והסתנוורו: התיבה הייתה מלאה, כמעט עד אפס מקום, במטבעות זהב ובשטרות בערכים גבוהים ביותר. טיפש לא היה המלמד והוא הבין תיכף את אשר לפניו: החיילים שהיו אחראים על קופת הגדוד, אלו שהתאכסנו בביתו, שכחו את הקופה, בשל המהירות בה רצו לכיכר העיר.

המלמד חשש לגעת בקופת הגדוד, ויצא כמו בכל הימים לסדר יומו, ללימוד תינוקות של בית רבן. הוא לא סיפר לאיש על הקופה שנותרה שכוחה בביתו, וגם מבני ביתו ביקש שלא להיכנס לחדר בו שהו החיילים, בלי לספר להם את הסיבה לכך.

לקראת שעות הצהריים געשה ורעשה ליאזנא כשקבוצה גדולה מגדוד החיילים שבה אל העיר וערכה חיפושים מקיפים בבתי העיר. החיילים שהיו מופקדים על שמירת הקופה גילו רק בשעה מאוחרת כי הקופה לא נמצאת איתם, וכשהמפקד נודע לו כי רכוש הגדוד נשכח בליאזנא, נתן הוראה דחופה לקבוצת עילית מחייליו לחזור לעיר ולהביא את הקופה.

החיילים הרוסיים, שהתארחו בביתו של המלמד יחד עם קופת הגדוד, לא הצליחו להיזכר באיזה בית הם היו. הם הגיעו לליאזנא לפנות ערב ויצאו כשהשמש עוד לא זרחה, כל בתי העיר היו נראים להם כדומים ותואמים, וככל שניסו לאמץ את זכרונם ולדלות סימן זיהוי כלשהוא לבית בו היו, לא עלה בידם. מחוסר ברירה החליטו החיילים להיכנס לבית אחר בית ולחפש את האבידה היקרה, אך למזלם הרע העלו חרס בידם.

התעורר כשהמופע הסתיים וכל באי התיאטרון שבו אל בתיהם. בקושי הצליח המלמד להיזכר היכן הוא נמצא כשהשומר של התיאטרון נייער אותו והעירו משנתו, באמרו לו שעליו לנעול את המקום.

כשראה שומר התיאטרון כי האיש אינו מקומי, פתח עימו בשיחה לבבית, עד שהמלמד סיפר לו כי הגיע מהעיר ליאזנא שברוסיה, שם יש לו חנות גדולה מאוד, והוא הגיע הנה לצורך מסחרו. אך שמע השומר את היותו מהעיר ליאזנא, וישאלהו: האם אתה מכיר בליאזנא אדם ששמו "רבי זלמן בן רבי ברוך"? ויען המלמד ויאמר: בוודאי שאני מכירו, והלוא הוא הרבי שלי.

הנהן השומר בראשו ואמר: אם כך, טוב שפגשתיך. והוא נא בשוכך לליאזנא לומר לרבי כי שומר התיאטרון שלח לו דרישת שלום... שמח המלמד מאוד על שליחות זו, בהבינו כי האיש הוא צדיק נסתר, וזו הייתה למעשה הסיבה שרבו שלח אותו לתיאטרון, וכי 'דרישת שלום' זו היא 'המתנה' שהרבי מבקש לקבל... כמובן שהמלמד עשה את שליחותו של שומר התיאטרון, וכשמסר לרבי את דבריו, אמר לו אדמו"ר הזקן: לפני שתסע פעם נוספת לעיר זו, ברצוני שתיכנס אלי. ואמנם לאחר מספר חדשים, נכנס המלמד אל הרבי ואמר לו, כי הוא מתעתד לנסוע שוב לעיר בה יש את התיאטרון והשומר.

נתן אדמו"ר הזקן בידי השליח כמה וכמה גליונות נייר שבהם היה כתוב את 'ספר התניא', ואמר לו: הראה מאמרים אלו לשומר התיאטרון, ותבקש ממנו את חוות דעתו על הכתוב שם. אולם אל תשאיר את הגליונות בידו, שכן זקוק אני להם, ולכן מיד אחרי שיעיין בהם, קח אותם והשיבם אלי.

הפעם ידע החסיד שאין לו צורך להיכנס אל התיאטרון. הוא פנה ישר אל השומר שישב על משמרתו בפתח התיאטרון, נתן בידו את הכתבים ואמר לו את דברי הרבי. השומר הביט בכתבים ואמר לו: אמור לרבי שהכתבים טובים בעיני מאוד, וכדאי לפרסמם בשער בת רבים. כשחזר המלמד עם תשובת השומר, נענה אדמו"ר הזקן ואמר: נו, אם גם הוא מסכים לכך, הרי שאכן כדאי להדפיסם... כך זכה העולם למעיינות החכמה בינה ודעת של ספר התניא ולגילוי האלוקות העצום שיש בו.

הגיד הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א ('ליקוטי מוהר"ן' תורה כא): **וגם הגלות הוא רק מחסרון הדעת, כמו שנאמר (ישעיה ה יג) 'לִכְן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דַעַת'. ועל כן היתה גאולת מצרים על ידי משה, שהוא היה בחינת הדעת. וזהו שנאמר (שמות ו ז) 'וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלוֹת מִצְרַיִם', כי עיקר הגאולה על ידי הדעת.**

וויטבסק עצמם את הסחורה? לתשובת המלמד כי הם רוכשים זאת בעיר הבירה מוסקבה, אמר לו הרבי: אם כך, גם אתה יכול לרכוש ישירות מסוחר מוסקבה.

עצה טובה זו של אדמו"ר הזקן הייתה שווה למלמד הון רב, שכן בכך נחסך לו לשלם את פערי התיווך שלקחו סוחר וויטבסק, אלא שגם בזה עדיין לא הייתה נוחה דעתו של אדמו"ר הזקן, ולימים הוא חזר ושאלו: וסוחר מוסקבה גופא, מהיכן הם משיגים את הסחורה שהם מוכרים? לתשובת המלמד שהם רוכשים זאת בחוץ לארץ, אמר לו הרבי: גם אתה יכול לעשות כמעשיהם.

ואכן, מני אותו היום והלאה היה החסיד נוסע למדינות אירופה השונות ורוכש משם סחורות משובחות אותן היה מוכר בחנותו שהפכה להיות שם דבר בכל רוסיה הגדולה.

משהחל המלמד לנסוע למדינות אירופה עלה בדעתו כי מהראוי שיביא משם דורון לרבו אדמו"ר הזקן, ואכן כך היה. באחת מערי הבירה מצא החסיד קופסת זהב נאה שנועדה ל'טאבאק'. המלמד רכש את הקופסה, אלא שכאשר הגישה לפני הרבי, אמר לו אדמו"ר הזקן: וכי לא יכול היית לרכוש עבורי משהו טוב יותר?! בפעם אחרת שנסע המלמד לחוץ לארץ, הוא רכש מקל עץ עם גולת זהב מפוארת, אלא שגם בזו הפעם לא היה אדמו"ר הזקן שבע רצון, ויאמר לו: וכי לא יכול היית לרכוש עבורי דבר משובח יותר?!

משחזר הדבר ונשנה פעם אחר פעם, הבין המלמד כי אינו יכול לכוון לדעתו של אדמו"ר הזקן, והחליט לשאול את הרבי על כך: ילמדנו רבינו, כיצד אוכל למלא את רצונו הקדוש? הרהר הרבי והשיב: מתנה טובה תהיה עבורי אם בפעם הבאה שתבקש בחוץ לארץ תכנס לאחד מבתי התיאטרון... יש שם בתי תיאטרון רבים, ובוודאי תוכל לבקר באחד מהם... החסיד שמעולם לא הרהר אחרי רבו, נענה ואמר: בוודאי שכך אעשה.

כבר בהזדמנות הראשונה בה הגיע המלמד לאחת מערי הבירה שהיה רגיל לנסוע, פנה אל בעל המלון שם התגורר באותם ימים ששהה בעיר, וביקש ממנו להדריכו כיצד מגיעים לתיאטרון ואיך רוכשים כרטיס כניסה לשם. המלונאי שהכיר את המלמד החסיד הנלבב, שמעודו לא דרך במקומות שכאלה, התפלא מאוד על משאלה זו, אך לא אמר מאומה. הוא הבטיח לו שיארגן לו כרטיס כבר למופע שיתקיים הערב, וכי הוא עצמו ילווה אותו בדרכו לשם.

במשך היום עסק המלמד במסחרו המסועף, ולעת ערב, הלך יחד עם המלונאי אל התיאטרון. אך התיישב המלמד על מקומו בפאתי האולם, נרדם ושקע בשינה, ולרוב עייפותו אף לא

החיפושים נמשכו שעות ארוכות, והם גם לא פסחו על ביתו של המלמד, שם הכה אותם ה' בסנוורים והם לא נכנסו אל החדר בו עמדה הקופה ניצבת בדיוק כפי שהם הניחו אותה ביום האתמול. לאחר שהחיילים ראו כי אינם מצליחים למצוא את הקופה, לא נותרה להם ברירה אלא לחזור אל הגדוד, חוששים ומפחדים מהעונש הגדול שבוודאי יוטל עליהם על שהתשללו בשמירת הקופה.

משחלפו מספר ימים וחיילי הגדוד לא חזרו שוב לליאזנא, פנה המלמד אל רבו אדמו"ר הזקן וסיפר לו גופא דעובדא. את הסיפור על גודו החיילים והקופה האבודה לא היה צריך המלמד לספר, שכן גם אדמו"ר הזקן היה מודע לחיפושים האינטנסיביים שנעשו אחרי הקופה, אלא שהמלמד גילה לרבי שהקופה נמצאת אצלו בבית, והוא בא לבקש עצה ולשאול כדת מה לעשות.

אדמו"ר הזקן בידועו שהמלמד הוא בר דעת וניתן לסמוך עליו כי יעשה בדיוק כפי שיש לו ויכלכל את צעדיו בתבונה, הורה לו, שתחילה לכל יודיע לבני העיר כי עבודת המלמדות קשה עליו בשל גילו המתקדם, וכי ברצונו לעזוב את מקצועו זה כבר בסיום השנה. בד בבד הורה לו אדמו"ר הזקן כי יפתח לעצמו חנות קטנה בפאתי העיר, שם יציג למכירה רק מעט סחורה, כשהכל יעשה תחת מעטה סודיות מושלם וללא שהבריות יבחינו בדבר וישוחחו על כך.

משחלפה מחצית השנה, ולאחר שהמלמד עשה כהוראת אדמו"ר הזקן והסב את מקצועו לסוחר זעיר, הורה לו אדמו"ר הזקן כי עתה יכול הוא לשכור חנות גדולה יותר בשוק העירוני, אך עדיין עליו להקפיד מאוד שפעילות החנות תהיה בצנעא, ללא כל פרסום ודיבורים מיותרים.

ההצלחה האירה פנים לחסיד הוותיק, שלמרות שכבר עזב את מקצוע המלמדות עדיין היה קרוי בכינויו 'המלמד', עד שהפך להיות אחד הסוחרים הגדולים בליאזנא, ומכל הכפרים והעיירות הסמוכים היו נוהרים לקנות בחנותו.

המלמד מצידו, הקפיד להיוועץ ברבו אדמו"ר הזקן על כל צעד ושעל. לפני כל עסקה משמעותית של קניה או מכירה היה המלמד מגיע לרבו הגדול, שוטח בפניו את הצדדים, ומקבל את הכרעתו וברכתו. כמובן שהמלמד הפך גם להיות מתומכי ומחזיקי החצר, והיה מפזר מהונו הרב לצדקה ולמעשים טובים.

היה זה באחת הפעמים שהמלמד עמד בחדרו של אדמו"ר הזקן ושאלו על עניין שהזדמן לפניו, כשהרבי עוצר אותו ושואל אותו שלא מהעניין בו הם היו עסוקים: אמור נא לי, היכן אתה רגיל לרכוש את הסחורה שאתה מוכר בחנותך? משהשיב המלמד כי הוא רוכש את הסחורה בעיר וויטבסק, המשיך אדמו"ר הזקן ושאלו: והיכן רוכשים סוחר

מלון ירוזן וזוזשם נלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
דבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזָה־תָא

חֲזָה־תָא דְאִזְרֵי־תָא
יִסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְרָשָׁה

אל לאדם לייאש עצמו - אלא יתחזק ויזכור את יציאת מצרים

ונראה להסמיך לזה את פירושו הנודע של **הבעש"ט** על הפסוק 'ה' צלך' (תהלים קכ"ה), שהש"ת הוא כמו הצל של האדם שנע לפי תנועותיו, וכן הוא בעבודת השי"ת שבמדה שבה נוהג אדם בעולם התחתון כן נוהג עמו השי"ת. ובוה נבין שבשעה שמתאמץ אדם להטות ליבו אל הטוב ולחזור בתשובה כן בודאי אף השי"ת יטה ידו לקבלו בתשובה ולפתוח לו שערי טהרה.

ובאמת ענין זה שורשו מבואר כבר ב**זוה"ק** (ח"ג צ"ב): 'בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא, אי בר נש עביד עובדא לתתא כדקא יאות הכי אתער חילא כדקא יאות לעילא, עביד בר נש חסד בעלמא אתער חסד לעילא'. ובאור הדברים שבמעשים התחתונים מתעורר כעין זה למעלה, ובשעה שאדם נוהג כראוי הוא מוסיף כח ותעצומות כלפי מעלה המסייעים בידו להשלים חלקו, להתקרב ולבוא בהיכל ה' ביתר שאת.

'המתחיל במצוה אומרים לו גמור', ופירושו בספה"ק (אור פני משה פ' ואתחנן, וראה תפארת שלמה פ' ויחי) ש'אומרים לו' מכוון כלפי מעלה, שבאם מתחיל אדם במצוה ונושא ליבו להתקרב אל השי"ת, משמים אומרים לו 'גמור' ומסייעים בידו להשלים את המלאכה אף במה שלמעלה מכוחותיו ואף שאינו ראוי ואינו כדאי.

ובאורה"ח **הק'** (בראשית מט"ג) כתב שכידוע באדם יש ב' כוחות לטוב ולמוטב, וכשאדם מקיים מצוה או פועל מעשה טוב הוא מגביר ומוסיף כוח בנפשו להמשיך בדרכו הטובה, וכן להיפך ח"ו בבחינת הרע, ולא דוקא רע ממש אלא אפי' מותרות שנוהג בהם האדם מולידות כח הרע בנפשו. נמצא שהכל תלוי באדם בראשית עבודתו אם מטה ליבו לטובה לצד התורה והקדושה שאז שלימו בעדו מן השמים ותהיה נשמתו נמשכת מאליה אל מקור האמת והטוב.

המוציא אתכם ממצרים סבלות מצרים (ד. ה.). בסדר הקידוש של ליל שבת אנו אומרים 'תחילה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים', פירוש נחמד אמר על כך **רבי נפתלי מראפשיץ זלה"ה** בספרו **זרע קודש** (כ"א): הנה כשמתחיל האדם ליכנס בשערי הקדושה פעמים מתבונן הוא בעצמו כיצד מלא הוא חטאים עוונות ופשעים, ועל כן מרגיש שאינו ראוי לבוא בשער המלך ואף נוטה לחשוב שבודאי לא יעלה הדבר בידו, אך עכ"ז אל לאדם לייאש עצמו אלא יזכור את יציאת מצרים ויתבונן כיצד היו בני ישראל משוקעים במצרים במ"ט שערי טומאה ואע"פ כן גאלם הקב"ה בחסדו והוציאם והכניסם בשערי קדושה ונתן להם את התורה, ובודאי גם בכל דור ודור הבא ליטרה מסייעים אותו ובדרך שירצה לילך יוליכו אותו מן השמים.

וכבר אמרו חז"ל (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"ה):

מִילְתָּא דְפְלִיָּא

עצה נפלאה לדעת אם דרכו נכונה

איתה ותחדל לדבר אליה, שאם רואה אדם שהוא הולך בזריזות לקיים המעשה ואין לו כל קושי בדבר, הרי מסתמא הוא מצד היצר הרע, כי בדבר עבירה היצר הרע דוחף וממריץ את האדם לחטא, עד שאיבריו כמעט ונעים מעצמם בלי מניעה ועיכוב, וכל זה לרוב התגברות היצר להחטיא האדם כמעט בעל כרחו. אבל אם קשה לו ללכת לקיים המעשה כפי הנראה הוא מעשה טוב, וכן כאשר נעמי ראתה שרות מתקשה ומתאמצת ללכת עמה, הבינה שהוא דבר טוב, לכך חדלה מלמנוע ממנה ללכת עמה.

שכן יצר הטוב עיקר תפקידו אינו אלא לעורר האדם לדבר טוב, אבל אינו מפעיל את האדם ואינו נוטל ממנו את העבודה המוטלת עליו להתגבר ולהתחזק בעבודת ה'. כן מצינו אצל ריש לקיש שהיה מתחילתו שודד וליסטים ואז היה גיבור מופלג, אך כיון שקיבל עליו תורה מיד נחלשו כוחותיו (ב"מ פד.). והטעם הוא, כי המקבל עליו עול תורה אין לו כל כך סיוע מן היצר הטוב אלא צריך להתאמץ בעצמו, ולפיכך כשרואה על מעשה מסוים שהוא מסופק לגבינו שנצרך להתאמץ בשבילו הרי זה סימן שדבר טוב הוא, ואם הדבר בא לו בקלות יותר מדי הרי זה סימן שהיצר הרע מסייע בידו ושומר נפשו ירחק ממנו.

עזר נפלא עומד לו לאדם לדעת האם נכונה דרכו אם לאו, וביותר מתלבט בבואו לקיים מצוה שיש בה צד הנאת הגוף, כי גשמיות הגוף מסמאת את עיניו וגורמת לו לומר על פסול שהוא כשר, וכל כוונת הגוף היא להנאת עצמו אלא שהוא מלבישו בחיצוניות של מצוה. זוהי אפוא עצתו אמונה, יבחין ויתבונן, אם המעשה שהוא מסתפק בו אינו גורם לו שום הנאה גשמית אזי קרוב לומר שאכן מעשה זה רצוי ונכון הוא. על דרך שהיה **הבעל שם טוב ע"ה** נותן עצה בשם **הרמב"ן ז"ל**, לסלק מנפשו כל צד הנאה עצמית שעלול לצמוח לו מאותו מעשה, ואז יזכה לבוא אל האמת, ומן השמים יסייעו בידו להודיעו האם כשר ונכון הוא אם לאו.

עוד יוסיף לבדוק עצמו אם יתרבה כבוד שמים בזכות מעשיו ובוה ידע כי רצויים מעשיו למעלה, וכמו שאומר הכתוב (ויקרא ט"ו) 'זה הדבר אשר ציווה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'', אם במעשיכם יתרבה כבוד ה' ויירא עליכם, בוה תדעו כי זהו הדבר אשר ציווה ה' לעשותו.

הקושי והמאמץ - סימן שמעשיו רצויים

סימן נוסף לדעת אם המעשה הוא מיצר הטוב או חלילה להיפך, כתב **הגרי"א ע"ה** על הפסוק (רות א' יח) 'ותרא כי מתאמצת היא ללכת

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שכר הביזיונות

ע"ה שקרא לאוהביו לסעודת הודיה, וסיפר להם כי מקובל הוא שאם נגזר על האדם חולי או מכאוב שולח לו הקב"ה אדם שיפגע בו וישפילנו וכך יוצא הוא ידי חובת החולי או הכאב. אם כן, המשיך הרה"ק ואמר, היום זכיתי לביזיונות גדולים דבר המוכיח שעמדה כנגדי גזירה קשה ועצומה ולכן שלח הקב"ה ביזיונות גדולות אלו להצילני מהחולי, על כן מחויב אני להודות לו בקהל ועדה על חסדו הגדול שגמל עימי, כדרך כל אדם שניצל מחולי שיש לו להודות ולשבח על הצלתו כנאמר (קז יח-כב) 'כל אוכל תתעב נפשם ויגיעו עד שערי מות. ויזעקו וגו'. ישלח דברו וירפאם וגו'. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ויזבחו זבחי תודה ויספרו מעשיו ברינה, ויותר מכך, שממני נמנע החולי עוד בטרם יבוא אלי בזכות הביזיונות.

אין דבר יותר טוב מביזיונות

וזאת יש לו לכל אדם להחזיר לקרבו, אמנם מבקשים אנו 'ואל תביאני לידי בזיון', אך לכל אדם ישנם מצבים בהם מאן דהו עולב בו ומשפילנו, ואז יש לו להבין כי אין דבר יותר טוב מהשפלה לפעול בעבורו ובעבור זרעו ישועה מעל הטבע, ואף אם נגזרה גזירה חלילה ניצול ממנה בכח הביזיונות, וזוכה לרב טוב בזכות אותם הרגעים בהם היה מן הנעלבין ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים שעליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', מה לנו גדול מכך להקראות 'אוהביו' של מלך מלכי המלכים.

ולא לחינם אמרו הקדמונים שאם אדם היה יודע מה מרוויח מהביזיונות וכמה הם טובים עבורו בעולם הזה ובעולם הבא, הרי שהיה רודף אחריהם. וכדבריו המופלאים של **רבי חיים ויטאל ע"ה** בספרו **שערי קדושה** (ח"א שער ו): ואם יחרפך איש לא תעננו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב 'ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', והעבר על מידותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך כי טוב הוא לך, כי כל המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו (ר"ה ז), ומכל שכן עוונות וחטאות. ובסוף דבריו הקדושים מוסיף: הוא על כולנה בשגב הביזיונות ואומר: **ואם עיני שכל לך היה לך לחפש מי שיצערך כי חיים אתה מבקש לך.**

ונביאים, וכחנה שחשדה עלי זכתה ויצאה ממנה שמואל ששקול כמשה ואהרן (שס).

אפילו פרעה הרשע היה זוכה לכפרה אם היה מתבזה ק"ו לבני ישראל

בזה נשוב לפסוק דידן וכפי שביארו **מין החתם סופר ע"ה** כי מה שאמר הקב"ה למשה ואהרן וציווים עליו לחלוק לו לא יתבזה וכך יתכפר לו עד שלא יהיו עשרת המכות בדין. ועל זה יתמהו הכל ויזעקו, היתכן כזאת, שאדם רשע כפרעה, רוצח ללא רחמים, האם גם בו נאמר שביזיונות יכפרו עליו. אולם הוא הדבר העצום והפלאי שלמדנו מכאן, שיתכן ויהיה האדם מושחת ורשע בכל מיני רשעות, ועם כל זה יבואו ביזיונות ויכפרו עליו. מכאן נסיק מה עצום כח הביזיונות לכפרת עוונות, ובוודאי שאין ביננו רשעים כפרעה, ואם לרשע כזה היו מתכפרים הביזיונות, כל יהודי ויהודי על אחת כמה וכמה שבעת שפוגעים בו ומשפילים אותו הרי שאין לך עת רצון מאותה השעה לכפר ולמרק עוונותיו.

המתקת הדינים בכח החרפה

ולא זו בלבד שזוכה לכפרת העוונות עוד יכול בכח ההשפלה שעובר להמתיק כל הדינים התלויים עליו שיתהפכו לרחמים, וכמאמר הכתוב ברחל אמנו בעת שילדה את יוסף הצדיק (בראשית ל כג) 'ותאמר אסף אלקים את חרפתי וביאר בבאר מים חיים' (שס) שאמרה רחל כי ע"י 'חרפתי' מסתלקים ונאספים הדינים הנרמזות בשם 'אלקים', כי יסורין ממרקים עוונותיו של אדם (ברכות ה). ואין לך יסורין גדולים מהבושה והביזוי כשמגיע לאדם. וכן אמרו במדרש (משלי לא ד) על הפסוק (שס) 'הייתה כאניות סוחר' זו רחל אמנו, שהייתה מתביישת על הבנים בכל יום, לפיכך זכתה ויצא ממנה בן, שהוא דומה לספינה, שהיא מלאה כל טוב שבעולם, כך יוסף נתקיים כל העולם בזכותו, וכלכל את העולם בשני רעבון.

הבושה מבטלת גזירות קשות מעל האדם

דבריו יתבארו ביותר על פי המסופר על הרה"ק רבי מנחם מנדל מפרמישלאן

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצוים אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים (ו יג). בפסוק זה ישנם שני ציווים למשה ואהרן, ויצוים אל בני ישראל ונוסף עוד 'ואל פרעה מלך מצרים', ובעוד שהציווי לבני ישראל היה כדברי רש"י: 'יצוים אל בני ישראל', ציווים עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. אך מהו הציווי לפרעה מלך מצרים. על כן בא רש"י הקדוש ומפרש רש"י 'ואל פרעה מלך מצרים', ציווים עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם. ודבר של תמיהה הוא מה נחוץ לצוותם לחלוק כבוד לאדם בליעל ורשע שעינה ושיעבד את בני ישראל, הרג בהם ובילדיהם ללא רחמים, הלזה נאמר לחלוק לו כבוד.

שלושת הפעמים שנזכר

'ויחשבה' קשורים זה בזה

נקדים ונאמר, שהנה, על הפסוק (בראשית יו י) 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה' כתב בעל הטורים שיש במסורה מלבד זה עוד שני מקומות שנאמר בהם 'ויחשבה', האחד 'ויחשבה לזונה' הנאמר בתמר (שם לח טו), והשני 'ויחשבה עלי לשיכורה' הנאמר בחנה (שמואל א' א יג). ורמז יש כאן על דרך מה שאמר רבי יוסי (שבת קיח:) 'הא חלקי עם מי שחושדין בו ואין בו', שהרי גם בתמר וגם בחנה שתיהן נחשדו בדבר שלא היה בהם ונחשב להן לצדקה כמאמר הכתוב במקום השלישי 'ויחשבה לו צדקה'. וכלשון בעל הטורים בשם אביו הרא"ש ע"ה: שהרי תמר בשביל שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה פרץ וזרח שיצאו מהם מלכים ונביאים (מגילה י:). וחנה בשביל שחשדה עלי זכתה ויצא ממנה שמואל (ברכות לא:). וזהו בשביל שנחשדו לזונה ולשיכורה נחשב להן לצדקה, עכ"ל.

בזכות הביזיונות שספגו זכו

לזרע קודש מלכים ונביאים

מכאן יש לנו להבין מה גדלה מעלת הנחשד בדבר שאין בו עד כדי כך שנחשב להם כאילו ועשו מעשה צדקה עצום שהקב"ה מחשיב להם לטובה. אך דבר נוסף רואים כאן, שכשאדם מתבזה כמו בשני המקרים הללו שנחשדו והתבזו ושתייהן, זוכה ע"י כך לצאצאים קדושים שיאירו ויושיעו את ישראל, כתמר שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה מלכים

בזילין וקיריין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

יראת שמים סימן לאמונה בגדלות ה' ובשכר ועונש

מחצית השכר כיון שיצאו לפועל רק בעזרת השם יתברך, וזהו 'פרס', מלשון פרוסה ומחצה, מה שאין כן בזה שיהא מורא שמים עליכם, הוא דבר שלם שנעשה מכח האדם בעצמו ואין בו סיוע מלמעלה, ועל זה יקבל שכרו משלם מן השמים, שלא על מנת לקבל רק פרוסה ומחצה. ואולי אפשר להוסיף על דבריו שזהו הפירוש בפסוק (תהלים לד י) 'יראו את ה' קדושו, כי אין מחסור ליראיו', שביראת שמים אין חסרון בשכר שמקבלים, כי מקבלים שכר מושלם כנ"ל.

דוד המלך ע"ה אמר 'יראת ה' אלמדכם' ברבים

על דרך זה נראה לבאר מה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (לד יב) 'לכו בנים שמעו לי, יראת ה' אלמדכם', שעל אף שהיה דוד המלך ע"ה עניו גדול, וכמו שאמרו עליו בגמרא (מגילה יא) 'ודוד הוא הקטן' (שמואל א' יז יד), שהיה בקטנותו מתחילתו עד סופו, וכשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה, אפילו הכי הוא אמר שהוא מוכן לפרסם ברבים ולהראות לציבור המדרגות שלו בעניני יראת שמים, כי מותר להתפאר בעניני היראה, וזהו 'יראת ה' אלמדכם'.

'אשה יראת ה' היא תתהלל' לא רק על ידי אחרים אלא גם תהלל את עצמה

ובזה אפשר ליישב דקדוק המפרשים בפרק אשת חיל בפסוק (משלי לא ל) 'שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל', שלכאורה תיבת 'היא' מיותרת. אך לפי האמור יבוא על נכון כפתור ופרח, שכן בעניני יראת שמים מלבד מה שיהללו אותה אחרים כמו שכתוב שם (פסוק כח) 'קמו בניה ויאשרוה, בעלה ויהללה', מלבד זה גם היא תהלל ותפאר את עצמה, וזהו פירושו 'אשה יראת ה' היא תהלל את עצמה, וגם תתהלל על ידי אחרים.

בסיוע מלמעלה, מה שאין כן ביראה שהיא פעולת האדם בלי סיוע מלמעלה אין צריך להצניע. וזהו נמי כוונת הגמרא (ברכות ז) 'הוי ערום ביראה, שבכל המצוות ראוי להעלים ולהלביש שלא יראו בני אדם מעשיו, ואילו ביראה אין צורך להעלים ולהלביש, ואף מותר להתפאר ברבים במידת יראתו, והיינו לשון 'ערום', בלי לבוש.

יראת שמים סימן לאמונה בגדלות ה' ובשכר ועונש

אמנם עיקר הטעם שמותר להתפאר ביאר הפנים יפות שם, כי היראה אין בו התפארות, אלא המאמין בה' מי לא יירא, כדכתיב (בפרשתנו ט ט) 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו', ואם כן ירא את ה' אינו אלא מאמין בה' שבידו לשלם לאיש כמפעליו, והמפרסם יראתו אינו אלא מפרסם שהוא מאמין באמונה שלימה בבורא כל העולמים שזה ודאי מותר לפרסם. וביאר עוד בפרשת עקב (די"ה הוא תהלתך), שהתפארות בעניני היראה הוא גם כבוד השם יתברך, שראוי לירא אותו, הן מצד שכר ועונש והן מצד יראה שהוא רב ושלט, והאדם הסכל אשר טח עיניו מראות יסבב כל הדברים בדרך הטבע, על כן לא יפחד מן העונש, וכל שכן מהוד הדר גאונו. וזהו שאמר הכתוב (ירמיה ט כג) 'בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי', שמכיר בשכלו שהשם יתברך הוא מסבב כל הסיבות ואין עוד מלבדו.

על יראת שמים מקבלים שכר שלם מן השמים ולא מחצית שכר כשאר מצוות

ועל דרך זה פירש כמין חומר את מאמרם ז"ל במשנתנו 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם', כלומר, שבכל הדברים שהאדם עושה אין לו בהם אלא תשלום

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (ט, ט).

שנינו במשנה באבות (פ"א, מ"ג): הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם. הפליא בעל הפנים יפות ע"ה למצוא מקור למה שמצינו בדברי חז"ל שהתפארו בעצמם במידת יראת השמים שלהם, ואף שבכל המצוות כתיב (מכ"ה ו) 'והצנע לכת עם אלקיך', שראוי לכל אדם להסתיר מעשה מצותיו, וכן כתיב (משלי כב) 'יהללך זר ולא פיך', מכל מקום בענין היראה מותר לפאר את עצמו, כמו שאמר יוסף הצדיק (בראשית מב יח) 'את האלקים אני ירא'. וכך פירש התרגום את דבריו בסוף פרשת ויחי (ג ט) 'כי התחת אלקים אני, ארי דחלא דה' אנא.

שונה מידת היראה שהיא פעולת האדם בלי סיוע מן השמים

והטעם ששונה מידה ומצוה זו מכל שאר המידות והמצוות, כי קיום שאר כל המצוות יתכן רק בסיוע מהשם יתברך, כמו שאמרו (שבת קד). הבא ליטרה מסייעין אותו, מה שאין כן ביראה שהוא תלוי בכל איש ישראל לבד, כמו שדרשו חז"ל (ברכות לג: מגילה כה). בפסוק (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שיהא האדם עצמו מכין לבו לכך (רש"י מגילה כה. ד"ה חוץ), על כן אין להתפאר בשאר מצוות כי הוא רק מתפאר בכבוד קונו שסייע בידו לקיימן, וכמו שפירש בפסוק (תהלים סב יג) 'ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו', כי כל תשלום שכר של כל המצוות הוא מצד החסד של הקדוש ברוך הוא שמחשיבם כאילו הם מעשי האדם עצמו, ובאמת אינם אלא בסיוע מן השמים.

הצנעת מצוות ומעשים טובים שנעשו בסייעתא דשמיא

והוסיף עוד לפרש מה דכתיב 'והצנע לכת עם אלקיך', כענין שאמרו בנח את האלקים התהלך נח', שהיה צריך סעד לתומכו (רש"י בראשית ו ט), על כן אמר שראוי להצניע מעשיו, אמנם דוקא המעשים שהם בבחינת 'לכת עם אלקיך' דהיינו

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או לנשט ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

נ"ך מקראות גדולות

נך תלמידים

נ"ך מקראות גדולות - לתלמידים

משך חכמה
המבואר

צרור המור ואשכול הכופר
המבואר

עקידת יצחק
המבואר

מאיר תהילות
המבואר - תהלים

אורים ותומים
המבואר - ירמיה

פניני אביר יעקב
תורה

חק ליעקב

זרע שמשון
המבואר

תורת משה - אלשיך
המבואר

ביאורי התוספות

עין יעקב

שולחן שבת
עם אור החיים

חיים כולכם היום

אוצרות אור החיים
מתיבתא

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל

אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי' להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת · לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.
Call 718-407-2479 or email otzarpninei@gmail.com

נ"ך

על התורה ונ"ך

תלמוד כבלי